

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**6.
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ
ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Ομάδα Έρευνας ΕΛΙΑΜΕΠ

Ιούνιος 2006

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέταση της οικονομικής διάστασης της εκπαίδευσης είναι σημαντική για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων σπουδών, καθώς και για το κοινωνικό αποτέλεσμα του εκπαιδευτικού έργου. Η μελέτη σχετικών στοιχείων για την περίοδο 1993-2006 αναδεικνύει πλήθος ανεπαρκειών, ανορθολογισμών και υστερήσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα. Ο συνταγματικά κατοχυρωμένος δημόσιος χαρακτήρας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθιστά τη μελέτη των δημόσιων δαπανών εξαιρετικά σοβαρή υπόθεση. Άλλωστε σύγχρονες έρευνες καταγράφουν και υψηλές ιδιωτικές δαπάνες για τη στήριξη των πανεπιστημιακών σπουδών, ιδιαίτερα επαχθείς για τα φτωχότερα εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού.

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15 όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες για την παιδεία ως ποσοστό του Α.Ε.Π, τη στιγμή που χώρες με παρόμοιο επίπεδο ευημερίας (όπως η Πορτογαλία) δαπανούν πολύ περισσότερα. Η Ελλάδα, συγκριτικά πάλι με το Α.Ε.Π. της, παρουσιάζει από τα χαμηλότερα ποσοστά δημόσιων δαπανών για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά ένα σχετικά υψηλό ποσοστό για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η σύγκριση των δαπανών ανά σπουδαστή σε σχέση με κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. δίνει μια άλλη εικόνα: κατατάσσει την Ελλάδα στις χώρες που δαπανούν το μικρότερο ποσοστό για τη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί στη μεγάλη αύξηση του αριθμού των φοιτητών σε συνδυασμό με την υποδεέστερη αύξηση των εκπαιδευτικών δαπανών σε σχέση με το ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

Τα στοιχεία για τον κρατικό προϋπολογισμό των τελευταίων ετών (2000-2006) στην Ελλάδα οδηγούν στη διαπίστωση ότι οι εκπαιδευτικές δαπάνες «πιέζονται» από την αύξηση των δαπανών για την κοινωνική ασφάλιση, την υγεία και την πρόνοια, σε συνδυασμό με τη σταθερότητα των δαπανών για την άμυνα. Η ανάλυση της κατανομής των δαπανών του τελευταίου προϋπολογισμού αποκαλύπτει ανορθολογισμούς και συγκριτική υποβάθμιση των χρηματοδοτικών μεριδίων για εκπαιδευτικές δράσεις βαρύνουσας σημασίας (π.χ. βιβλιοθήκες, διά βίου εκπαίδευση, υποτροφίες σε σπουδαστές).

Η συμμετοχή των ελληνικών πανεπιστημίων στην εγχώρια ερευνητική δραστηριότητα είναι μείζονος σημασίας στο συνολικό εγχώριο ερευνητικό δυναμικό τόσο με όρους χρηματοδοτικούς όσο και με όρους ανθρώπινου δυναμικού. Όμως, η χαμηλή συμμετοχή των κρατικών δαπανών στη χρηματοδότηση της έρευνας σε συνδυασμό με τη μικρή και διστακτική συμμετοχή των ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών στη χρηματοδότηση της έρευνας των ελληνικών πανεπιστημίων αναδεικνύει τελικά την υποβάθμιση του συγκεκριμένου τομέα. Μεταξύ των πανεπιστημίων καταγράφονται ευρείες διαφοροποιήσεις ως προς το μέγεθος των χρηματοδοτήσεων για έρευνα αλλά και την πηγή προέλευσης της εν λόγω χρηματοδότησης. Η χρηματοδότηση συγκεντρώνεται κυρίως στα κεντρικά πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ενώ μικρότερη εξάρτηση από τη δημόσια χρηματοδότηση παρουσιάζουν το Μετσόβιο Πολυτεχνείο και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Τέλος, καταγράφονται σοβαρές αδυναμίες στη διοικητική και οικονομική διαχείριση των πανεπιστημίων λόγω εσωτερικών ανεπαρκειών (π.χ. ελλείψεις προσωπικού, μηχανοργάνωσης) και εξωτερικών αρνητικών παραγόντων (π.χ. ασαφές νομικό καθεστώς των Επιτροπών Ερευνών, νομικές ακαμψίες στη διαχείριση κληροδοτημάτων). Μάλιστα, η γενικότερη έλλειψη εμπιστοσύνης και στο εσωτερικό της πανεπιστημιακής κοινότητας (π.χ. διαρκείς δικαστικές διενέξεις, έμφαση στη δικαστική επίλυση των διαφορών, «προσωποποίηση» δομικών προβλημάτων, δράση ισχυρών ομάδων συμφερόντων) συμβάλλει στην αναπαραγωγή διοικητικών και νομοθετικών ακαμψιών που δυσχεραίνουν την αποτελεσματική και αποδοτική διοίκηση των πανεπιστημίων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	9
1.1. Δημόσιες δαπάνες συνολικά για την εκπαίδευση.....	10
1.3. Δημόσιες δαπάνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	15
1.4. Δημόσιες δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση	17
1.5. Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση και κρατικός προϋπολογισμός.....	20
1.6. Δημόσιες δαπάνες ανά σπουδαστή σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.....	22
2. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ (2000-2006)	25
3. Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟ 2006	31
3.1. Ο προϋπολογισμός του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για το 2006 – Βασικές κατηγορίες δαπανών	32
3.2. Μισθολόγιο πανεπιστημιακών δασκάλων	35
4. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.	37
4.1. Η συμμετοχή των ερευνητικών δαπανών στο Α.Ε.Π. και πηγές χρηματοδότησης.....	39
4.2. Η συμμετοχή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στις εγχώριες ερευνητικές δαπάνες	45
5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	54
5.2. Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας.....	60
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
Βιβλιογραφία	73

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1993-2002.....	12
Πίνακας 1.2. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002.....	14
Πίνακας 1.3. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002.....	16
Πίνακας 1.4. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002.....	19
Πίνακας 1.5. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό % του κρατικού προϋπολογισμού στην ΕΕ-15, 1995-2002	21
Πίνακας 1.6. Ετήσιες δημόσιες δαπάνες ανά σπουδαστή και εκπαιδευτική βαθμίδα ως ποσοστό % του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. στην ΕΕ-15, 2002.....	24
Πίνακας 2.1. Κατανομή δημόσιων δαπανών στην Ελλάδα κατά λειτουργική κατηγορία ως ποσοστό % των συνολικών δημόσιων δαπανών (κρατικός προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.), 2000-2006	28
Πίνακας 2.3. Κατανομή δημόσιων δαπανών του Π.Δ.Ε. στην Ελλάδα κατά λειτουργική κατηγορία ως ποσοστό % των συνολικών δημόσιων δαπανών (κρατικός προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.), 1999-2006	30
Πίνακας 3.1. Προϋπολογισμός ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2006 κατά βασική κατηγορία δαπανών	33
Πίνακας 4.1. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1994-2004.....	40
Πίνακας 4.2. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη που χρηματοδοτούνται από τον ιδιωτικό τομέα στην Ε.Ε.-15, 1996-2003 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)	42
Πίνακας 4.4. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη που χρηματοδοτούνται από το εξωτερικό στην Ε.Ε.-15, 1996-2003 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)	44
Πίνακας 4.5. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη συνολικά και ανά τομέα ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 2004.....	46

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 3.1. Βασικοί μισθοί δημοσίων λειτουργών στην Ελλάδα το 2006 36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εξέταση της οικονομικής διάστασης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα συναντά μια σειρά δυσκολιών και δυσχερειών: περιορισμένα πρωτογενή στοιχεία, ανυπαρξία συστηματικής καταγραφής και αξιολόγησης οικονομικών δεδομένων για τα πανεπιστήμια, λιγοστές δευτερογενείς εργασίες και συνολική απροθυμία των σχετικών φορέων (Υπουργείο Παιδείας, πανεπιστήμια) να παράσχουν οικονομικά δεδομένα για τη λειτουργία των Α.Ε.Ι. Τα τελευταία χρόνια, όμως, καταγράφεται συγκριτική βελτίωση της παροχής σχετικών δεδομένων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς οργανισμούς (Ο.Ο.Σ.Α.). Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, κρίθηκε σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν μια σειρά πηγών (Eurostat, Ο.Ο.Σ.Α., Ε.Σ.Υ.Ε., Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, δευτερογενείς έρευνες, στοιχεία προϋπολογισμών, διαδίκτυο, νομοθετικό πλαίσιο) προκειμένου να παρουσιαστούν βασικές διαστάσεις της οικονομικής λειτουργίας των ελληνικών πανεπιστημίων.

Η μελέτη χωρίζεται σε επτά επιμέρους κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται οι δημόσιες δαπάνες συνολικά για την εκπαίδευση και αναλυτικά για τις επιμέρους βαθμίδες της (δημοτικό, γυμνάσιο-λύκειο, πανεπιστήμιο) με στόχο την κατάδειξη της σχετικής βαρύτητας κάθε βαθμίδας. Στη συνέχεια οι δαπάνες αυτές συσχετίζονται με το Α.Ε.Π. και το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. συγκριτικά στην Ε.Ε.-15 προκειμένου να υπογραμμιστεί η προτεραιότητα που δίνει κάθε χώρα στον τομέα αυτό.

Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει τη δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης σε σχέση με άλλους τομείς δημόσιων δαπανών. Χρησιμοποιώντας στοιχεία των κρατικών προϋπολογισμών της περιόδου 2000-2006, καταδεικνύουμε ότι οι δαπάνες

για την εκπαίδευση παραμένουν σταθερές παρά τους θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, λόγω της δημοσιονομικής πίεσης από τις αυξανόμενες δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση και την υγεία (δεδομένων και των σταθερά υψηλών αμυντικών δαπανών). Η ανάλυση ενδεικτικά του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (για το 2006) στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης αναδεικνύει σειρά ανορθολογισμών και παραδόξων (π.χ. μισθολογικές απολαβές πανεπιστημιακών σε σχέση με άλλους δημόσιους λειτουργούς, μικρή συμμετοχή υποτροφιών).

Το τέταρτο κεφάλαιο ασχολείται με τη συμμετοχή των πανεπιστημίων στη συνολική ερευνητική δραστηριότητα της χώρας. Αναδεικνύεται ο κυρίαρχος ρόλος τους στην εγχώρια έρευνα, η μεγάλη εξάρτησή τους από τις δημόσιες δαπάνες και η συγκριτική αδυναμία τους σε σχέση με τα πανεπιστήμια των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καταγράφονται επίσης μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των ελληνικών πανεπιστημίων όσον αφορά την κατανομή ερευνητικών δαπανών αλλά και την πηγή προέλευσης της χρηματοδότησης.

Το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με τη διοικητική και οικονομική διαχείριση των ελληνικών πανεπιστημίων. Περιγράφεται συνοπτικά το βασικό νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, αναδεικνύονται αδυναμίες και θετικές τάσεις. Έμφαση επίσης δίνεται στην τάση για δικαστική επίλυση των ζητημάτων της πανεπιστημιακής κοινότητας που συντελεί στην αποδυνάμωση αφενός της εμπιστοσύνης σε αυτήν και αφετέρου του κύρους των πανεπιστημίων.

Τέλος, στα δύο τελευταία κεφάλαια (πέμπτο και έκτο) παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα και οι προτάσεις πολιτικής, αντίστοιχα, και επισυνάπτονται βιβλιογραφία και κατάλογος ηλεκτρονικών πηγών.

1. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1. Δημόσιες δαπάνες συνολικά για την εκπαίδευση

Οι κρατικές δαπάνες για την εκπαίδευση συνδέονται με τη συνταγματική κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (άρθρο 16 του ισχύοντος Συντάγματος). Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και ιδιωτικές δαπάνες. Τα ελληνικά νοικοκυριά δαπανούν σημαντικά ποσά για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των παιδιών τους σε όλες τις βαθμίδες.

Η παρακολούθηση φροντιστηριακών μαθημάτων (σε φροντιστήρια αλλά και κατ' οίκον) κατά τη διάρκεια των σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ιδιαίτερα κατά την περίοδο προετοιμασίας για τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τείνει να λάβει χαρακτήρα καθολικού φαινομένου¹.

Ωστόσο, η τάση παρακολούθησης ενισχυτικών μαθημάτων παράλληλα με τη φοίτηση στο δημόσιο σχολείο έχει αρχίσει να αναπτύσσεται και κατά τη διάρκεια των σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η τάση αυτή εξηγείται αφενός από τις μαθησιακές ελλείψεις πολλών φοιτητών, οι οποίοι δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τα πανεπιστημιακά μαθήματα και να ανταποκριθούν στις διδακτικές απαιτήσεις (π.χ. γραπτές εργασίες), και αφετέρου από την ύπαρξη μιας μερίδας φοιτητών που εργάζονται για να καλύψουν μέρος των εξόδων τους. Με άλλα λόγια, οι μαθητές φοιτούν σε φροντιστήρια παράλληλα με τη φοίτησή τους στο λύκειο, και οι φοιτητές κυρίως των νομικών, πολυτεχνικών, ιατρικών και

---

¹ Χαρακτηριστική είναι η σχετική έρευνα του Κέντρου Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Κ.ΑΝ.Ε.Π.) της Γ.Σ.Ε.Ε. για την εκτίμηση των δαπανών της ελληνικής οικογένειας για τη φοίτηση των παιδιών της σε ιδιωτικά κέντρα ξένων γλωσσών, για ιδιαίτερα μαθήματα ξένων γλωσσών, καθώς και για φροντιστήρια στήριξης των σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατά την προετοιμασία για τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (*Αγγελιοφόρος*, 16/2/2005, σχετικό ρεπορτάζ των Τρίγκα & Καραγιάννη). Σύμφωνα με την έρευνα του Κ.ΑΝ.Ε.Π., οι ετήσιες δαπάνες (νόμιμες και παράνομες) για φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης και εξετάσεις πρόσβασης στα πανεπιστήμια εκτιμώνται στα 567.000.000 Ευρώ το 2004, ποσό που αναλογεί περίπου στο 9% του κρατικού προϋπολογισμού για την παιδεία το 2004. Επιπλέον, επισημαίνεται η διάδοση των φροντιστηρίων στήριξης των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη διάρκεια των πανεπιστημιακών σπουδών τους, ιδιαίτερα στα πεδία της νομικής, των πολυτεχνικών και των οικονομικών σπουδών.

οικονομικών σχολών φοιτούν αντίστοιχα σε φροντιστήρια παράλληλα με τις πανεπιστημιακές σπουδές τους.

Παρ' όλα αυτά, το μεγαλύτερο τμήμα των σχετικών δαπανών δεν παύει να καλύπτεται από δημόσια χρηματοδότηση μέσω του κρατικού προϋπολογισμού και του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων. Πόσο υψηλό είναι όμως το μερίδιο που οι κρατικές αυτές δαπάνες κατέχουν στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν (Α.Ε.Π.) και ποια η θέση της χώρας μας συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. παρουσιάζουν στην Ελλάδα σταθερή ανοδική τάση καθ' όλη την περίοδο 1993-2002 (βλ. Πίνακα 1.1). Συγκεκριμένα, από 2,66% το 1993 το σχετικό μερίδιό τους αυξάνεται σε 3,07% το 1996 και διαμορφώνεται σε 3,96% το 2002. Ωστόσο, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η θέση της Ελλάδας είναι η χειρότερη. Ο μέσος όρος των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση ανέρχεται το 2002 σε 5,2% του Α.Ε.Π. για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15. Ποσοστά μικρότερα του μέσου όρου της Ε.Ε.-15 για το ίδιο έτος παρουσιάζουν οι εξής χώρες: Λουξεμβούργο (3,99%), Ιρλανδία (4,32%), Ισπανία (4,44%), Ιταλία (4,75%), Γερμανία (4,78%) και Ολλανδία (5,08%).

Μεταξύ των χωρών με δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. να ξεπερνούν το μέσο όρο της Ε.Ε.-15 για το έτος 2002 συγκαταλέγονται οι εξής: Ηνωμένο Βασίλειο (5,25%), Αυστρία (5,67%), Βέλγιο (6,26%), Γαλλία (5,81%), Πορτογαλία (5,83%) και οι σκανδιναβικές χώρες (Φινλανδία, Σουηδία, Δανία). Από όλες τις χώρες της Ε.Ε.-15 η Δανία αφιερώνει και το μεγαλύτερο ποσοστό του Α.Ε.Π. της στις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση: 8,51% για το 2002.

Πίνακας 1.1. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1993-2002

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Δανία			7,67	8,09	7,94	8,32	8,14	8,39	8,50	8,51
Σουηδία	7,38	7,12	7,22	7,37	7,62	7,71	7,47	7,39	7,31	7,66
Φινλανδία	6,85	6,71	6,85	7,00	6,52	6,29	6,31	6,12	6,24	6,39
Βέλγιο									6,11	6,26
Πορτογαλία			5,37	5,54	5,60	5,62	5,74	5,74	5,91	5,83
Γαλλία	6,05	6,02	6,04	6,01	6,03	5,95	5,93	5,83	5,76	5,81
Αυστρία			6,04	5,90	5,80	5,77	5,80	5,66	5,70	5,67
Ην. Βασίλειο	5,41	5,39	5,24	5,06	4,88	4,79	4,58	4,58	4,69	5,25
Ε.Ε.-15			5,19*		5,08*		5,04*	4,97*	5,09*	5,22*
Ολλανδία	5,19	5,08	5,06	4,99	4,75	4,80	4,77	4,87	4,99	5,08
Γερμανία			4,62		4,63		4,58	4,53	4,57	4,78
Ιταλία	5,41	5,03	4,85	4,85	4,53	4,70	4,79	4,57	4,98	4,75
Ισπανία	4,89	4,71	4,66	4,68	4,54	4,49	4,50	4,42	4,41	4,44
Ιρλανδία	5,86	5,90	5,07	5,33	5,15	4,87	4,57	4,36	4,35	4,32
Λουξεμβούργο			4,26	4,00	4,11				3,84	3,99
Ελλάδα	2,66	3,04	2,87	3,07	3,44	3,47	3,64	3,79	3,90	3,96

* Ποσοστό κατ' εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

Οφείλουμε επίσης να σημειώσουμε ότι η Ελλάδα αφιερώνει μικρότερο ποσοστό του Α.Ε.Π. της στην εκπαίδευση συγκριτικά με το επίπεδο ευημερίας της (κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.). Συγκεκριμένα, χώρες με κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. στο ίδιο επίπεδο με την Ελλάδα (μεταξύ 15.700 και 17.500 Ευρώ) δαπανούν πολύ μεγαλύτερα ποσοστά του Α.Ε.Π. τους για την εκπαίδευση. Στις χώρες αυτές περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η Μάλτα, η Σλοβενία, η Πορτογαλία και η Κύπρος (στοιχεία 2002, Eurostat).

1.2. Δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Η ανάλυση των δημόσιων δαπανών ανά εκπαιδευτική βαθμίδα (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια) είναι αποκαλυπτική ως προς τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δείχνουν σε ένα βαθμό και τη διαφορετική αξιολόγηση των δημόσιων δαπανών ως προς την κατανομή τους ανά εκπαιδευτική βαθμίδα, όπως επίσης των αναμενόμενων οφελών για τα κράτη-μέλη.

Η ανάλυση των κρατικών δαπανών ανά εκπαιδευτική βαθμίδα έχει και μία πρόσθετη χρησιμότητα. Διατυπώνεται η άποψη ότι οι δαπάνες στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συμβάλλουν περισσότερο στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων σε σχέση με τις δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, δεδομένου ότι στην τελευταία συμμετέχουν περισσότερο άτομα από τα πλουσιότερα εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού. Σύμφωνα με σχετική έρευνα των Αντωνίνη και Τσακλόγλου (2000) που αφορά τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα για το 1994, οι επιδοτήσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ωφελούν το πλουσιότερο 60% του πληθυσμού².

Τα αναλυτικά στοιχεία της περιόδου 1999-2002 για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατατάσσουν την Ελλάδα στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε.-15 (βλ. Πίνακα 1.2). Συγκεκριμένα, οι δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. διαμορφώθηκαν στην Ελλάδα στο 1,09% το 2002, όταν ο μέσος όρος της Ε.Ε.-15 ήταν 1,16%.

Το ίδιο έτος η Σουηδία, το Λουξεμβούργο, η Δανία και η Πορτογαλία δαπανούσαν συγκριτικά μεγαλύτερο τμήμα του Α.Ε.Π. τους για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (πάνω από 1,8%), ενώ η πλειονότητα των χωρών-μελών της Ε.Ε.-15

---

² Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και έρευνα των Μητράκου και Τσακλόγλου (1998).

δαπανούσε ποσοστό μεταξύ 1,23% και 1,44% (Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Ην. Βασίλειο, Φινλανδία, Βέλγιο, Γαλλία, Ολλανδία).

Πίνακας 1.2. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002

	1999	2000	2001	2002
Σουηδία	1,98	2,06	2,00	2,15
Λουξεμβούργο			1,67	2,12
Δανία	1,73	1,76	1,90	1,92
Πορτογαλία	1,65	1,72	1,79	1,81
Ολλανδία	1,23	1,24	1,33	1,44
Γαλλία	1,35	1,34	1,39	1,40
Βέλγιο	1,15	1,16	1,39	1,40
Φινλανδία	1,32	1,28	1,35	1,38
Ηνωμένο Βασίλειο	1,12	1,13	1,17	1,24
Ιρλανδία	1,40	1,07	1,20	1,23
Ιταλία	1,04	1,07	1,20	1,23
Ισπανία	1,04	1,07	1,20	1,23
Ε.Ε.-15	1,09*	1,09*	1,13*	1,16*
Αυστρία	1,20	1,11	1,12	1,12
Ελλάδα	0,97	1,15	1,04	1,09
Γερμανία	0,73	0,69	0,69	0,68

* Ποσοστό κατ' εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

1.3. Δημόσιες δαπάνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Οι αποκλίσεις μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ-15 είναι ακόμη πιο μεγάλες σε ό,τι αφορά τη δημόσια χρηματοδότηση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 1.3, το 2002 η Ελλάδα δαπάνησε το 1,39% του Α.Ε.Π. της για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το μικρότερο ποσοστό στην Ε.Ε.-15 (μ.ό. 2,41%).

Οι χώρες που εμφανίζουν τις μεγαλύτερες δαπάνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. τους για το 2002 είναι η Δανία με ποσοστό 2,92%, η Γαλλία με 2,89%, η Σουηδία με 2,83%, το Βέλγιο με 2,79%, η Αυστρία με 2,63% και η Φινλανδία με 2,59%. Χώρες με ποσοστά κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε.-15 είναι οι εξής: Ιταλία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ισπανία και Ιρλανδία.

Πίνακας 1.3. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002

	1999	2000	2001	2002
Δανία	3,04	3,08	2,89	2,92
Γαλλία	2,97	2,91	2,87	2,89
Σουηδία	2,92	2,84	2,79	2,83
Βέλγιο	2,31	2,24	2,65	2,79
Αυστρία	2,78	2,74	2,62	2,63
Φινλανδία	2,45	2,32	2,50	2,59
Ηνωμένο Βασίλειο	2,14	2,23	2,27	2,48
Πορτογαλία	2,42	2,47	2,51	2,46
Γερμανία	2,32	2,32	2,34	2,42
Ε.Ε.-15	2,35	2,34	2,39	2,41
Ιταλία	2,15	2,15	2,48	2,24
Ολλανδία	1,89	1,94	1,99	2,00
Λουξεμβούργο			1,66	1,87
Ισπανία	2,07	1,93	1,84	1,84
Ιρλανδία	1,70	1,64	1,65	1,65
Ελλάδα	1,38	1,59	1,40	1,39

* Ποσοστό κατ' εκτίμηση
 Πηγή: Eurostat

1.4. Δημόσιες δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση

Τα στοιχεία για τη δημόσια χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κατατάσσουν την Ελλάδα σε πολύ καλύτερη θέση σε σχέση με τις δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (βλ. Πίνακα 1.4).

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα καταλαμβάνει την έκτη θέση μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.-15 για το έτος 2002 δαπανώντας το 1,28% του Α.Ε.Π. της για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Βέβαια, τα μεγαλύτερα ποσοστά διαπιστώνονται και πάλι στις σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Σουηδία, Φινλανδία). Αντίθετα, χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία, καθώς και οι χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία) δαπανούν ποσοστά μικρότερα του μέσου όρου της ΕΕ-15.

Οφείλουμε πάντως να λάβουμε υπόψη ότι η αναγνωριζόμενη ως τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα (και κατά συνέπεια και η στατιστικά εκτιμώμενη) είναι αποκλειστικά δημόσια, κάτι που δεν ισχύει για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου το δημόσιο σχολείο συνυπάρχει ισότιμα με το ιδιωτικό. Συνεπώς, το μέγεθος της δημόσιας χρηματοδότησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αντανακλά το σύνολο των διατιθέμενων πόρων (αν εξαιρέσουμε τους σημαντικούς αλλά ανεπίσημους ιδιωτικούς πόρους που στηρίζουν τη φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως συζητήθηκε νωρίτερα). Αντίθετα, η δημόσια χρηματοδότηση αποτελεί μόνο μέρος της συνολικής χρηματοδότησης τόσο στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, όσο και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες αναγνωρίζονται επίσημα, εκτός από τα δημόσια, και ιδιωτικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επομένως, συγκριτικά η πραγματική κατάσταση της δημόσιας χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι χειρότερη από ό,τι φαίνεται.

Αν εξετάσουμε την εξέλιξη των σχετικών δαπανών την περίοδο 1999-2002 διαπιστώνουμε κάποια στασιμότητα στην Ε.Ε.-15, στοιχείο που δηλώνει τη σταθερότητα των συγκεκριμένων δαπανών σε συνθήκες οριακών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης (ετήσια μεταβολή του πραγματικού Α.Ε.Π.). Η βελτίωση του σχετικού δείκτη στην Ελλάδα από 1,06% το 1999 σε 1,28% το 2002 κρίνεται ιδιαίτερα θετική, αφού η Ελλάδα κατά την περίοδο 1999-2002 παρουσιάζει πολύ μεγαλύτερους ρυθμούς μεγέθυνσης σε σχέση με την Ε.Ε.-15. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας (ετήσια μεταβολή πραγματικού Α.Ε.Π.) ήταν 3,4% το 1999, 4,5% το 2000, 5,1% το 2001, 3,8% το 2002 και 4,8% το 2003 (στοιχεία Eurostat), όταν ο ρυθμός μεγέθυνσης στην Ε.Ε.-15 για τα αντίστοιχα έτη ήταν 3%, 3,9%, 1,9%, 1,1% και 1,1% (στοιχεία Eurostat).

Πίνακας 1.4. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1999-2002

	1999	2000	2001	2002
Δανία	2,36	2,52	2,73	2,72
Σουηδία	2,01	2,01	2,05	2,17
Φινλανδία	2,10	2,04	2,05	2,08
Βέλγιο	1,50	1,28	1,36	1,36
Ολλανδία	1,31	1,30	1,32	1,28
Ελλάδα	1,06	0,91	1,19	1,28
Αυστρία	1,31	1,27	1,35	1,28
Ιρλανδία	1,16	1,32	1,24	1,19
Γερμανία	1,10	1,09	1,12	1,18
Ε.Ε.-15	1,08	1,06	1,08	1,15
Ηνωμένο Βασίλειο	0,92	0,80	0,81	1,08
Γαλλία	1,04	1,03	1,02	1,03
Ισπανία	0,90	0,96	1,01	1,01
Πορτογαλία	1,04	1,04	1,09	1,00
Ιταλία	0,80	0,83	0,81	0,88

* Ποσοστό κατ' εκτίμηση
 Πηγή: Eurostat

1.5. Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση και κρατικός προϋπολογισμός

Η αποτίμηση της σημασίας που τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-15 δίνουν στη δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης φαίνεται ακόμη καλύτερα από τη μελέτη των στοιχείων για τους κρατικούς προϋπολογισμούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 1.5 για τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών δαπανών ως ποσοστού (%) στο σύνολο των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού την περίοδο 1995-2002, η Ελλάδα καταλαμβάνει σταθερά την τελευταία θέση στην Ε.Ε.-15. Αν και παρουσιάζεται αύξηση των εκπαιδευτικών δαπανών από 5,62% το 1995 σε 8,06% το 2002, η Ελλάδα παραμένει στην τελευταία θέση (στοιχεία 2002). Ωστόσο, το ίδιο διάστημα (1995-2002) ο αντίστοιχος δείκτης για την Ε.Ε.-15 (μ.ό.) παρουσιάζει συγκριτικά μικρότερη αύξηση (από 10,3% το 1995 στο 11,01% το 2002).

Οι σκανδιναβικές χώρες προηγούνται όλων με υψηλότερα ποσοστά για την εκπαίδευση επί του κρατικού προϋπολογισμού. Το 2002 η Δανία δαπάνησε το 15,59%, η Σουηδία το 13,14% και η Φινλανδία το 12,75%. Είναι χαρακτηριστικό ότι υψηλά ποσοστά εμφανίζουν και το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία, γεγονός ενδεικτικό της σημασίας που αποδίδεται στην εκπαίδευση σε χώρες με μικρότερο κρατικό προϋπολογισμό συγκριτικά με το διευρυμένο κρατικό προϋπολογισμό των σκανδιναβικών χωρών³ (βλ. Πελαγίδης & Μητσόπουλος, 2006). Το 2002 η Ιρλανδία δαπάνησε για την εκπαίδευση το 12,9% του κρατικού προϋπολογισμού της και το Ηνωμένο Βασίλειο το 12,77%.

---

³ Το 2002 οι συνολικές δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του Α.Ε.Π. ήταν 52,1% στη Δανία, 44,1% στη Φινλανδία και 52,5% στη Σουηδία. Για την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν αντίστοιχα 28,2%

Πίνακας 1.5. Συνολικές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό % του κρατικού προϋπολογισμού στην ΕΕ-15, 1995-2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Δανία	12,98	13,83	13,99	14,76	14,80	15,65	15,70	15,59
Σουηδία	10,67	11,29	12,09	12,69	12,38	12,89	12,80	13,14
Ιρλανδία	12,22	13,49	13,88	13,94	13,27	13,62	12,91	12,90
Ην. Βασίλειο	11,70	11,37	11,46	11,66	11,44	11,54	11,71	12,77
Φινλανδία	11,49	11,71	11,55	11,90	12,10	12,47	12,68	12,75
Πορτογαλία	11,92	12,10	12,51	12,74	12,68	12,71	12,76	12,70
Βέλγιο							12,38	12,47
Αυστρία	10,78	10,64	10,94	10,80	10,91	11,01	11,21	11,20
Ισπανία	10,36	10,71	10,86	10,86	11,18	11,06	11,14	11,11
ΕΕ-15	10,3*		10,38*		10,65*	10,84*	10,93*	11,01*
Γαλλία	11,27	11,18	11,32	11,40	11,42	11,42	11,25	10,99
Ολλανδία	8,98	10,06	9,85	10,16	10,17	10,75	10,69	10,62
Ιταλία	9,09	9,12	8,88	9,42	9,80	9,75	10,23	9,89
Γερμανία	9,70		9,38		9,40	9,90	9,72	9,81
Λουξεμβούργο	9,35	8,79	9,48				9,89	9,25
Ελλάδα	5,62	6,24	7,2	7,25	7,64	7,28	7,77	8,06

* Ποσοστό κατ' εκτίμηση
 Πηγή: Eurostat

και 38,5% (European Commission, 2003, Table 68B, pp. 172-173). Το ίδιο έτος στην Ελλάδα οι συνολικές δημόσιες δαπάνες αντιστοιχούσαν στο 42,1% του Α.Ε.Π..

1.6. Δημόσιες δαπάνες ανά σπουδαστή σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

Η συσχέτιση της ευημερίας ενός κράτους με τις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση θεωρείται ότι είναι θετική (Ψαχαρόπουλος, 1999). Ωστόσο, όπως είδαμε και στα προηγούμενα υποκεφάλαια, η κατανομή των δαπανών ανά εκπαιδευτική βαθμίδα ποικίλλει μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συχνά με σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις (π.χ. όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων).

Η μελέτη των στοιχείων για τις δημόσιες δαπάνες ανά σπουδαστή και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (στοιχεία 2002, Πίνακας 1.6) καταδεικνύει ακόμη πιο καθαρά τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε.-15.

Και στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης η Ελλάδα εμφανίζεται συγκριτικά να δαπανά ανά σπουδαστή το μικρότερο ποσοστό σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση οι δημόσιες δαπάνες ανά φοιτητή στην Ελλάδα αντιστοιχούν στο 25% του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Σε σχέση με την Ελλάδα, οι υπόλοιπες χώρες της Νότιας Ευρώπης δαπανούν αρκετά υψηλότερα ποσοστά. Η Ιταλία δαπανά ανά σπουδαστή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ποσό που αναλογεί στο 33% του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., στην Ισπανία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 35%, στην Πορτογαλία 37% (και στη Γαλλία 34%).

Οι χώρες με τον υψηλότερο δείκτη είναι οι σκανδιναβικές. Η Σουηδία δαπανά ανά σπουδαστή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ποσό που αναλογεί στο 56% του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., και η Δανία, αντίστοιχα 51%. Ακολουθούν χώρες όπως το Βέλγιο (42%), το Ηνωμένο Βασίλειο (41%) και η Γερμανία (41%). Η μεγαλύτερη αναλογικά δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση εξηγείται από τα αυξημένα έξοδα που απαιτούνται για τη λειτουργία της (π.χ. μισθοί, υλικοτεχνική και εργαστηριακή υποδομή κ.λπ.).

Το μάλλον μικρό ποσοστό των δημόσιων δαπανών της Ελλάδας ανά φοιτητή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της, συγκριτικά με χώρες όπως η Πορτογαλία, καταδεικνύει το χάσμα που τη χωρίζει από τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.-15 στο θέμα της χρηματοδότησης. Ωστόσο, το ύψος της χρηματοδότησης δεν αποτελεί από μόνο του επαρκή παράγοντα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και γενικά για την ποιοτική αναβάθμιση των πανεπιστημιακών σπουδών, αφού ο τρόπος διαχείρισης των πόρων μπορεί να λειτουργεί προς την αντίθετη κατεύθυνση (π.χ. ανορθολογικές αγορές, σπατάλες, αδιαφάνεια)⁴.

Η θέση της Ελλάδας είναι δυσχερής ακόμη και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Καταλαμβάνει και εδώ την τελευταία θέση, αφού το ποσό της δημόσιας χρηματοδότησης ανά μαθητή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αντιστοιχεί στο 21% του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. για το έτος 2002. Στη συγκεκριμένη βαθμίδα, όμως, η απόκλιση της Ελλάδας από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-15 είναι μικρότερη. Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει δείκτη 23%, ενώ χώρες άμεσα συγκρίσιμες με την Ελλάδα, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, έχουν δείκτες 29% και 26% αντίστοιχα. Η Πορτογαλία παρουσιάζει το μεγαλύτερο σχετικό δείκτη με ποσοστό 37%.

Τέλος, η θέση της Ελλάδας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με βάση το ποσοστό των δαπανών ανά μαθητή ως προς το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. είναι πολύ καλύτερη μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε.-15. Η Ελλάδα έχει δείκτη 20% που την κατατάσσει σε καλύτερη θέση από τη Γαλλία (18%), τη Γερμανία (17%), το Ηνωμένο Βασίλειο (18%), τη Φινλανδία (18%) και την Ολλανδία (19%). Ωστόσο, οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι η συγκριτικά καλύτερη θέση της Ελλάδας οφείλεται στο γεγονός ότι σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημαντικό τμήμα των δημόσιων δαπανών για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση καταβάλλεται από την

---

⁴ Σχετικά με τα οργανωτικά προβλήματα της πανεπιστημιακής χρηματοδότησης βλ. τα άρθρα των

τοπική αυτοδιοίκηση, με αποτέλεσμα το μεγάλο αυτό τμήμα των δαπανών να μην περιλαμβάνεται στις δημόσιες δαπάνες της κεντρικής κυβέρνησης των χωρών αυτών.

Πίνακας 1.6. Ετήσιες δημόσιες δαπάνες ανά σπουδαστή και εκπαιδευτική βαθμίδα ως ποσοστό % του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. στην ΕΕ-15, 2002

	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση
Χώρες			
Σουηδία	25	26	56
Δανία	26	27	51
Ολλανδία	19	23	44
Φινλανδία	18	26	42
Βέλγιο	20	29	42
Ηνωμένο Βασίλειο	18	23	41
Γερμανία	17	26	41
Αυστρία	23	30	41
Πορτογαλία	26	37	37
Ισπανία	20	26	35
Γαλλία	18	31	34
Ιταλία	27	29	33
Ελλάδα	20	21	25

Πηγή: Eurostat

2. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ (2000-2006)

Η αύξηση των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση στη χώρα μας αποτελεί πάγιο αίτημα όλων των εμπλεκόμενων φορέων και ενώσεων (διδάσκοντες, φοιτητές, πολιτικές παρατάξεις). Παρ' όλα αυτά, τα στοιχεία από τους προϋπολογισμούς και τους απολογισμούς της περιόδου 2000-2006 οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι σχετικές δαπάνες, αν και παρουσιάζουν μάλλον αύξηση σε σχέση με το σύνολο του κρατικού προϋπολογισμού, παραμένουν στάσιμες σε σχέση με το Α.Ε.Π. της χώρας.

Η εξέταση των στοιχείων για τις εκπαιδευτικές δαπάνες συγκριτικά με άλλους τομείς δημόσιων δαπανών (άμυνα, κοινωνική ασφάλιση, υγεία και πρόνοια, δημόσιο χρέος) μπορεί να καταδείξει ενδεχόμενες σχέσεις υποκατάστασης (trade-off), αλλά και ακαμψίες τις οποίες έχει να αντιμετωπίσει μια επεκτατική πολιτική στον τομέα των εκπαιδευτικών δαπανών. Επίσης, δείχνει την επίδραση μιας σειράς παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των σχετικών δαπανών.

Για παράδειγμα, δύσκολα μπορεί να αγνοηθεί η δημοσιονομική πίεση για εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους με τις μεγάλες δημόσιες δαπάνες που απαιτούνται για το σκοπό αυτόν. Επίσης, η διαρκώς αυξανόμενη δημογραφική γήρανση προσδίδει ολοένα μεγαλύτερη εκλογική βαρύτητα στους συνταξιούχους έναντι των νέων. Οι νέοι επιβαρύνονται περισσότερο μέσω της φορολόγησής τους και του κρατικού προϋπολογισμού προκειμένου να καλυφθούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα. Τέλος, το κυρίαρχο δόγμα της αμυντικής πολιτικής σε συνδυασμό με την πολιτική επιρροή ομάδων συμφερόντων στο πεδίο των στρατιωτικών εξοπλισμών δεν μπορεί να αγνοηθεί.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2.1 για την κατανομή των δημόσιων δαπανών στην Ελλάδα την περίοδο 2000-2006 (στοιχεία προϋπολογισμών), το ποσοστό των δαπανών για την εκπαίδευση παρουσιάζει αύξηση κατά 1,2 ποσοστιαίες

μονάδες στο διάστημα αυτών των επτά ετών: από 9,9% το 2000 αυξάνεται σε 11,8% το 2006.

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικές δαπάνες φαίνονται να έχουν υποχωρήσει κατά μία θέση στις προτεραιότητες του κρατικού προϋπολογισμού. Συγκεκριμένα, καθ' όλη την περίοδο 2000-2003 οι δαπάνες για την εκπαίδευση καταλαμβάνουν την τρίτη κατά σειρά υψηλότερη θέση μετά τις άλλες δαπάνες και την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους. Από το 2004 και μετά οι εκπαιδευτικές δαπάνες υποχωρούν κατά μία θέση λόγω της αύξησης του αντίστοιχου μεριδίου των δαπανών για την κοινωνική ασφάλιση.

Οι δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση αυξάνουν το ποσοστό τους επί του συνόλου των δημόσιων δαπανών από 9,4% το 2000 σε 10% το 2003 και σε 13,9% το 2006. Επίσης, αυξάνεται το μερίδιο των δαπανών για την υγεία και την πρόνοια (από 8,4% το 2000 σε 9,3% το 2006). Την ίδια περίοδο (2000-2006), το μερίδιο των δαπανών για την άμυνα παραμένει σταθερό (μεταξύ 6,4% και 6,7%), όπως και το μερίδιο των άλλων δαπανών (39%). Αντίθετα, μειώνονται τα αντίστοιχα μερίδια των δαπανών για τη γεωργία (από 3,6% το 2000 σε 3,1% το 2006) και των δαπανών για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους (από 23,4% το 2000 σε 16,4% το 2006). Φαίνεται ότι η δημογραφική γήρανση και η ανάγκη χρηματοδότησης του ελλειμματικού ασφαλιστικού συστήματος ασκούν πιέσεις στο ρυθμό αύξησης των δαπανών για την εκπαίδευση, «υπονομεύοντας» σε ένα βαθμό τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και λόγω έλλειψης κονδυλίων επιφέρουν υστέρηση στην κοινωνία της γνώσης.

Πίνακας 2.1. Κατανομή δημόσιων δαπανών στην Ελλάδα κατά λειτουργική κατηγορία ως ποσοστό % των συνολικών δημόσιων δαπανών (κρατικός προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.), 2000-2006

Κατηγορία δαπανών	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Άμυνα	6,6	6,5	6,7	6,6	6,7	6,5	6,4
Εκπαίδευση	9,9	9,9	10,8	10,6	10,7	11,4	11,8
Υγεία – Πρόνοια	8,4	8,6	8,5	8,4	8,6	8,8	9,3
Κοινωνική ασφάλιση	9,4	9,6	9,1	10,0	11,7	13,7	13,9
Γεωργία	3,6	3,5	3,5	4,2	3,8	3,9	3,1
Εξυπηρέτηση δημόσιου χρέους	23,4	21,5	19,6	19,3	18,8	17,6	16,4
Άλλες δαπάνες	38,7	40,4	41,9	40,9	39,7	38,2	39,1
Σύνολο	99,9	100,0	100,1	100,0	100,0	100,1	100,0

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων κρατικών προϋπολογισμών ετών 2000-2006 (www.mof-glk.gr)

Οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται και από την ανάλυση των στοιχείων των δημόσιων δαπανών και την κατανομή τους σε σχέση με το Α.Ε.Π. (βλ. Πίνακα 2.2). Το μερίδιο των εκπαιδευτικών δαπανών εμφανίζεται σταθερό στο 3,5% του Α.Ε.Π. την περίοδο 2001-2006, ενώ το μερίδιο των δαπανών για την κοινωνική ασφάλιση αυξάνεται από 3,3% του Α.Ε.Π. το 2001 σε 4,2% το 2006. Η αύξηση αυτή αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία αν αναλογιστούμε ότι την περίοδο 2001-2006 το συνολικό μερίδιο των δημόσιων δαπανών ως προς το Α.Ε.Π. παρουσιάζει μείωση: από 34,8% το 2001 μειώνεται σε 30,3% το 2006.

Πίνακας 2.2. Κατανομή δημόσιων δαπανών στην Ελλάδα κατά λειτουργική κατηγορία ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. (κρατικός προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.), 2001-2006

Κατηγορία δαπανών	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Άμυνα	2,2	2,2	2,2	2,1	2,0	1,9
Εκπαίδευση	3,5	3,5	3,5	3,4	3,6	3,6
Υγεία – Πρόνοια	3,0	2,8	2,7	2,7	2,8	2,8
Κοινωνική ασφάλιση	3,3	3,0	3,3	3,7	4,3	4,2
Γεωργία	1,2	1,1	1,4	1,2	1,2	0,9
Εξυπηρέτηση δημόσιου χρέους	7,5	6,4	6,3	5,9	5,6	5,0
Άλλες δαπάνες	14,1	13,7	10,9	12,5	12,0	11,9
Σύνολο	34,8	32,7	30,3	31,5	31,5	30,3

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων κρατικών προϋπολογισμών ετών 2000-2006 (www.mof-glκ.gr)

Δεδομένης της σημασίας του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, είναι ανάγκη να εξετάσουμε την εξέλιξη της συμμετοχής των δαπανών για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την έρευνα σε αυτό το Πρόγραμμα ως ποσοστού των συνολικών δημόσιων δαπανών. Οι πόροι του Π.Δ.Ε. αντιπροσωπεύουν το 2006 4,3% του Α.Ε.Π. (κρατικός προϋπολογισμός 2006)⁵.

Το σημαντικό στοιχείο έγκειται στη διεύρυνση της συμμετοχής των δαπανών εκπαίδευσης και κατάρτισης στο Π.Δ.Ε. από το 1999 μέχρι το 2006. Από 10,8% το 1999 το μερίδιο των εκπαιδευτικών δαπανών αυξήθηκε σε 14,5% το 2006. Αντίθετα, το μερίδιο των δαπανών για έρευνα και τεχνολογία μειώθηκε από 1,4% το 1999 σε 0,9% το 2006. Φαίνεται πως συγκυριακοί παράγοντες όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, αλλά και η προσκόλληση στο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης μέσω του

⁵ Το ποσοστό συμμετοχής των πόρων του Π.Δ.Ε. στο Α.Ε.Π. της Ελλάδας κυμάνθηκε την περίοδο 1995-2006 από 3,8% το 1995 μέχρι και 6,1% το 2000. Μετά το 2000 παρουσιάζει σταθερά καθοδική πορεία: το 2004 μειώθηκε σε 5,5% και το 2006 σε 4,3%.

κατασκευαστικού τομέα και των υποδομών συνέβαλαν στη διαμόρφωση της συγκεκριμένης κατανομής.

Πίνακας 2.3. Κατανομή δημόσιων δαπανών του Π.Δ.Ε. στην Ελλάδα κατά λειτουργική κατηγορία ως ποσοστό % των συνολικών δημόσιων δαπανών (κρατικός προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.), 1999-2006

Κατηγορία δαπανών	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Συγκοινωνίες	18,3	18,0	22,2	21,2	11,9	20,1	21,5	20,6
Περιφερειακά έργα	2,5	6,1	6,5	6,6	9,4	10,2	11,2	14,8
Εκπαίδευση – Κατάρτιση	10,8	9,6	8,3	10,5	10,9	9,3	14,1	14,5
Νομαρχιακά έργα	14,2	13,6	11,9	9,8	10,8	10,5	14,8	13,8
Βιομηχανία – βιοτεχνία	7,3	6,5	7,9	6,3	4,8	4,5	6,1	6,3
Γεωργία	6,9	5,6	6,6	6,0	1,8	2,6	4,3	5,0
Ολυμπιακά έργα			6,1	15,7	18,4	21,3	4,3	2,4
Έρευνα – Τεχνολογία	1,4	1,8	1,8	1,0	1,2	1,2	0,8	0,9

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων κρατικών προϋπολογισμών ετών 2000-2006 (www.mof-glk.gr)

3. Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟ 2006

3.1. Ο προϋπολογισμός του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για το 2006 – Βασικές κατηγορίες δαπανών

Η εξέταση της κατάρτισης του προϋπολογισμού του 2006 για το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καταδεικνύει μια αξιολόγηση που εκ πρώτης όψεως φαίνεται παράδοξη.

Παρά την προτεραιότητα που δίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και στις εγχώριες διακηρύξεις στη διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση, και στην ενίσχυση της απασχόλησης των γηραιότερων, η αρμόδια Γενική Γραμματεία για την Εκπαίδευση Ενηλίκων προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί με το 0,11% των συνολικών δαπανών για το ΥΠ.Ε.Π.Θ., και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς με το 0,07% (βλ. Πίνακα 3.1).

Αντίθετα, η Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων συγκεντρώνει το 3,5% των πόρων του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Οι δημόσιες δαπάνες για την εν λόγω Γενική Γραμματεία (211.955.000 Ευρώ) είναι υψηλότερες από το σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση Ελληνοπαίδων στο εξωτερικό, για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, για την Ακαδημία Αθηνών, για τις βιβλιοθήκες και τα ιστορικά αρχεία, για τις Γενικές Γραμματείες Νέας Γενιάς και Ενηλίκων καθώς και για τη Διεύθυνση Σχολών Εκπαίδευσης Διδακτικού Προσωπικού. (Για όλες αυτές τις υπηρεσίες προβλέπεται συνολική χρηματοδότηση περίπου 158.000.000 Ευρώ, δηλαδή το 74,5% των πόρων που διατίθενται για τη Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων).

Πίνακας 3.1. Προϋπολογισμός ΥΠ.Ε.Π.Θ. 2006 κατά βασική κατηγορία δαπανών

Κατηγορίες δαπανών	Δαπάνες (χιλιάδες Ευρώ)	Ποσοστό % επί του προϋπολογισμού του ΥΠ.Ε.Π.Θ.	Ποσοστό % επί του τακτικού προϋπολογισμού
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	2.311.31	38,24	4,606
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	1.826.535	30,21	3,639
<i>Πανεπιστημιακός τομέας</i>	<i>946.029</i>	<i>15,65</i>	<i>1,885</i>
Τεχνολογικός τομέας	349.305	5,78	0,696
Κεντρική Υπηρεσία	242.081,8	4,00	0,482
Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων	21.195,5	3,51	0,422
Διεύθυνση εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων εξωτερικού	61.963	1,02	0,123
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο	39.329	0,65	0,078
Πανελλήνιες εξετάσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	22.385	0,37	0,045
Ακαδημία Αθηνών	12.360	0,20	0,025
Βιβλιοθήκες και ιστορικά αρχεία	11.697,8	0,19	0,023
Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων	6.414	0,11	0,013
Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς	4.186	0,07	0,008
Διεύθυνση Σχολών Εκπαίδευσης Διδακτικού Προσωπικού	304	0,01	0,001
Σύνολο Προϋπολογισμού ΥΠ.Ε.Π.Θ	6.046.476,1	100,0	12,047
Σύνολο Τακτικού Προϋπολογισμού	501.900.000		100,000

Πηγή: Κρατικός προϋπολογισμός 2006 (www.mof-glκ.gr)

Αναλυτικότερα στοιχεία για τον προϋπολογισμό του πανεπιστημιακού τομέα δείχνουν ότι οι πόροι συγκεντρώνονται αποκλειστικά σε δύο τομείς: στις πληρωμές για υπηρεσίες (μισθοί, επιδόματα, εισφορές) και στις μεταβιβαστικές πληρωμές (κυρίως επιχορηγήσεις νομικών προσώπων, επιστημονικού, εκπαιδευτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα, κυρίως τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Ο πρώτος τομέας συγκεντρώνει το 65,4% των χρηματοδοτήσεων και ο δεύτερος το 30,7%.

Το ποσοστό των δαπανών για την οικονομική ενίσχυση φοιτητών, τη φοιτητική μέριμνα και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.) δεν υπερβαίνει το 5% των συνολικών δαπανών για τον πανεπιστημιακό τομέα. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τη διεξαγωγή των Πανελλήνιων Εξετάσεων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δαπανώνται χρήματα που αντιστοιχούν στο 50% των συνολικών δαπανών για την οικονομική ενίσχυση των φοιτητών, τη φοιτητική μέριμνα και το Ι.Κ.Υ. (δαπάνες πανεπιστημιακού τομέα).

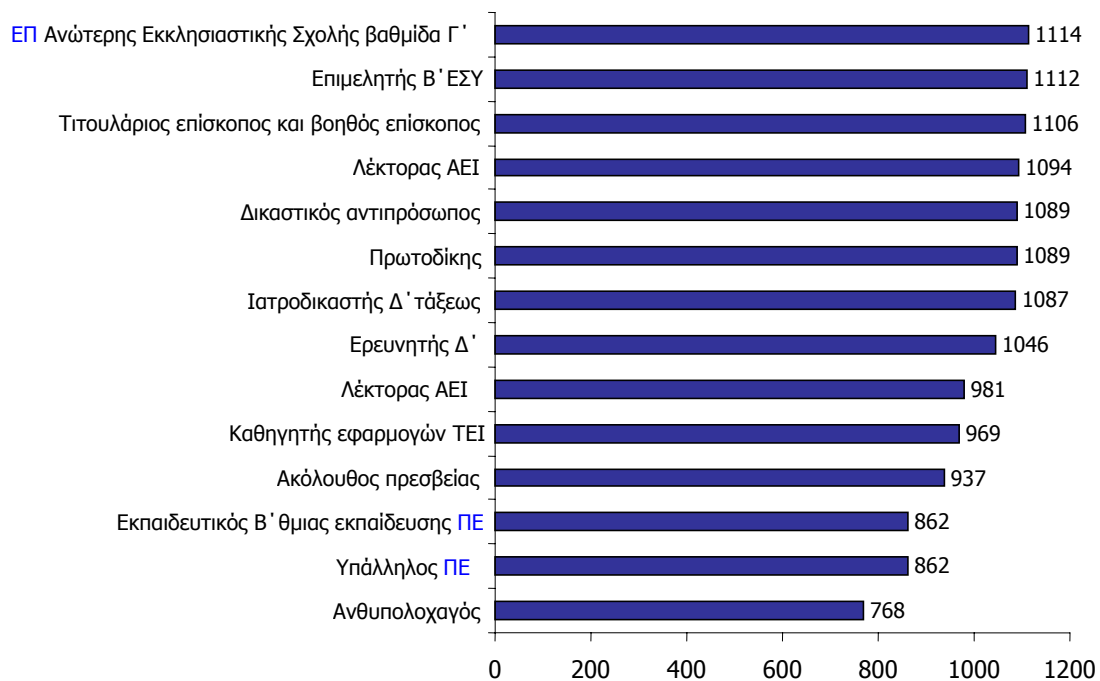
3.2. Μισθολόγιο πανεπιστημιακών δασκάλων

Οι οικονομικές απολαβές των πανεπιστημιακών σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την ποιότητα των παρεχόμενων σπουδών. Η παρακολούθηση των σύγχρονων επιστημονικών εξελίξεων και η αξιοπρεπής διαβίωση απαιτούν και ανάλογους μισθούς. Στην ανάλυση των μισθών των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα διακρίνουμε τους δημόσιους υπάλληλους (όσοι εργάζονται σε υπουργεία) από τους δημόσιους λειτουργούς.

Τα στοιχεία για το μισθολόγιο των δημόσιων λειτουργών στην Ελλάδα για το 2006 (βλ. Διάγραμμα 3.1) συνιστούν ένα παράδοξο. Οι διδάσκοντες των αναβαθμισμένων πλέον σε ανώτατα ιδρύματα εκκλησιαστικών σχολών⁶ είναι οι πιο υψηλά αμειβόμενοι δημόσιοι λειτουργοί στην Ελλάδα. Ακολουθούν οι επιμελητές του Ε.Σ.Υ, οι τιτουλάριοι επίσκοποι και οι λέκτορες των Α.Ε.Ι. Ακόμη και οι δικαστικοί και οι διπλωμάτες αμείβονται με χαμηλότερους μισθούς από τους διδάσκοντες σε εκκλησιαστικές σχολές.

Το ισχύον μισθολόγιο επιφυλάσσει μια εξισωτική-ισοπεδωτική αντίληψη για το έργο των δημόσιων λειτουργών και φαίνεται να είναι ιδιαίτερα δεκτικό στις πιέσεις συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων. Προφανώς, η οικοδόμηση της κοινωνίας της γνώσης και η πρόσβαση στη νέα ψηφιακή εποχή και στην εποχή της ανταγωνιστικότητας και των ανοιχτών οικονομιών δεν συμβιβάζονται με την επιλογή οι διδάσκοντες στις εκκλησιαστικές σχολές και οι βοηθοί επίσκοποι να απολαμβάνουν μεγαλύτερους μισθούς από εκείνους των πανεπιστημιακών δασκάλων, των διπλωματών και άλλων κατηγοριών δημόσιων λειτουργών, έστω και αν οι πανεπιστημιακοί λαμβάνουν ορισμένα πρόσθετα επιδόματα (π.χ. επίδομα βιβλιοθήκης).

Διάγραμμα 3.1. Βασικοί μισθοί δημόσιων λειτουργών στην Ελλάδα το 2006

Πηγή: ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (2006)

⁶ Νόμος 3432 (ΦΕΚ 14Α, 3/02/2006), «Δομή και Λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης».

4. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.

Η ερευνητική δραστηριότητα αποτελεί μια από τις βασικές αποστολές των πανεπιστημίων και σημαντικό παράγοντα για τη σταθερή οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η οικοδόμηση του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας, η στρατηγική της Λισαβόνας και η προσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων στα νέα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα αναδεικνύουν τον τομέα της έρευνας ως εκ των ων ουκ άνευ για την επίτευξη της κοινωνίας της γνώσης.

Η συμμετοχή στη συνολική χρηματοδότηση της έρευνας και στο συνολικό ερευνητικό δυναμικό της χώρας αποτελούν δείκτες που αναδεικνύουν τη συγκριτική σημασία των πανεπιστημίων στην έρευνα αλλά και στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν τη συγκριτική αξιολόγηση σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και μεταξύ των ίδιων των πανεπιστημίων.

Η εξέλιξη των σχετικών δεικτών την περίοδο 1994-2004, με βάση στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας⁷ και της Eurostat⁸, καταγράφεται στα υποκεφάλαια που ακολουθούν. Η συμμετοχή της έρευνας στο Α.Ε.Π., η χρηματοδότηση της έρευνας και οι πηγές χρηματοδότησής της, η συμμετοχή των πανεπιστημίων στις συνολικές ερευνητικές δαπάνες και το ερευνητικό δυναμικό, καθώς και συγκριτικά στοιχεία μεταξύ των ελληνικών πανεπιστημίων αποτελούν τα στοιχεία στα οποία εστιάζεται η ανάλυση που ακολουθεί.

---

⁷ <http://www.gsrt.gr> .

⁸ <http://epp.eurostat.cec.eu.int> .

4.1. Η συμμετοχή των ερευνητικών δαπανών στο Α.Ε.Π. και πηγές χρηματοδότησης

Ως έρευνα και ανάπτυξη ορίζεται η δημιουργική εκείνη εργασία που επιτελείται σε συστηματική βάση με σκοπό να αυξηθεί το επίπεδο της γνώσης. Η γνώση αυτή νοείται ως η γνώση της κοινωνίας, τα αποθέματα της οποίας χρησιμοποιούνται για την ανακάλυψη νέων εφαρμογών⁹. Ο ρόλος της γνώσης αυτής στην οικονομική ανάπτυξη και στην επίτευξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων στην οικονομία των υπηρεσιών και στην κοινωνία της γνώσης όχι μόνο θεωρείται δεδομένος αλλά, επιπλέον, έχει τεκμηριωθεί εμπειρικά.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις καταγράφονται μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την έμφαση που δίνουν στην έρευνα και την ανάπτυξη, όπως αυτή εκφράζεται από το ποσοστό των τελευταίων στο Α.Ε.Π. Παρά το στόχο του 3% που έχει υιοθετήσει στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας, η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά μεγάλη απόκλιση από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 4.1, το 2004 η έρευνα και ανάπτυξη ισοδυναμούσε με το 0,58% του Α.Ε.Π., όταν στην Ε.Ε.-15 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 1,95% (προσωρινά στοιχεία Eurostat). Η επίδοση της Ελλάδας είναι η χειρότερη στην Ε.Ε.-15 με διαφορά ακόμη και από την τελευταία Πορτογαλία (0,78% το 2003).

Όμως περισσότερο ανησυχητική είναι η εξέλιξη των σχετικών δαπανών κατά την περίοδο 1994-2004. Οι δαπάνες για έρευνα ως ποσοστό του Α.Ε.Π., ενώ αυξάνονται σημαντικά την περίοδο 1994-1999 από 0,49% το 1995 σε 0,67% το 1999, παρουσιάζουν πτωτική τάση την περίοδο μετά το 1999: μειώνονται σε 0,64% το 2001, σε 0,62% το 2003 και σε 0,58% το 2004. Αυτή η πτωτική τάση συνεπάγεται μεγαλύτερη απόκλιση της Ελλάδας από τους εταίρους της στην ΕΕ αλλά και από το στόχο της Λισαβόνας.

Πίνακας 4.1. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 1994-2004

Χώρες	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Σουηδία		3,35		3,55	3,62	3,65		4,27		3,98	3,74
Φινλανδία	2,29	2,26	2,52	2,69	2,86	3,21	3,38	3,38	3,43	3,48	3,51
Δανία		1,84	1,85	1,94	2,06	2,10	2,27	2,40	2,55	2,59	2,61
Γερμανία	2,18	2,19	2,19	2,24	2,27	2,40	2,45	2,46	2,49	2,52	2,49
Αυστρία	1,50	1,53	1,57	1,69	1,77	1,88	1,91	2,04	2,12	2,19	2,26
Γαλλία	2,32	2,29	2,27	2,19	2,14	2,16	2,15	2,20	2,23	2,18	2,16
Ε.Ε.-15	1,89	1,88	1,87	1,87	1,87	1,92	1,94	1,98	1,98	1,97	1,95
Βέλγιο	1,69	1,72	1,81	1,87	1,9	1,96	2,00	2,11	1,99	1,92	1,93
Ε.Ε.-25		1,85	1,83	1,82	1,83	1,87	1,89	1,93	1,93	1,92	1,90
Ην. Βασίλειο	2,06	1,97	1,90	1,82	1,81	1,84	1,84	1,89	1,89	1,88	1,79
Ολλανδία	1,97	1,99	2,03	2,04	1,94	2,02	1,90	1,81	1,72	1,76	1,77
Λουξεμβούργο							1,71			1,78	1,75
Ιρλανδία	1,31	1,35	1,32	1,27	1,23	1,18	1,13	1,12	1,10	1,16	1,20
Ιταλία	1,05	1,00	1,01	1,05	1,07	1,04	1,07	1,11	1,16	1,14	
Ισπανία	0,81	0,81	0,83	0,82	0,89	0,88	0,91	0,92	0,99	1,05	1,07
Πορτογαλία		0,55		0,60		0,72		0,85	0,80	0,78	
Ελλάδα		0,49		0,51		0,67		0,64		0,62	0,58

Σημείωση: Τα περισσότερα στοιχεία του πίνακα είναι εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία και προβλέψεις

Πηγή: Eurostat

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή των ερευνητικών δαπανών ανά πηγή προέλευσης. Οι ερευνητικές δαπάνες διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με την πηγή προέλευσης: δαπάνες των επιχειρήσεων¹⁰, δαπάνες του δημόσιου τομέα¹¹ και δαπάνες χρηματοδοτούμενες από το εξωτερικό¹² (OECD: 2002). Τα συγκριτικά στοιχεία για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>) δείχνουν ότι η Ελλάδα εξαρτάται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από την κρατική επιχορήγηση της έρευνας και από τη χρηματοδότηση από το εξωτερικό (κυρίως τα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε.), ενώ η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα είναι πολύ περιορισμένη σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες.

⁹ OECD: 2002.

¹⁰ Στον τομέα των επιχειρήσεων περιλαμβάνονται οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις (OECD: 2002, pp. 55-56).

¹¹ Περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες και οι οργανισμοί όλων των διοικητικών βαθμίδων, καθώς και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που ελέγχονται διοικητικά και χρηματοδοτούνται κυρίως από το δημόσιο τομέα (OECD: 2002, pp. 62-63).

Αναλυτικότερα, οι δαπάνες των επιχειρήσεων για έρευνα και ανάπτυξη αντιστοιχούν στην Ελλάδα στο 30,7% των συνολικών ερευνητικών δαπανών (στοιχεία 2003, βλ. Πίνακα 4.2), ποσοστό που κατατάσσει τη χώρα μας στην τελευταία θέση της Ε.Ε.-15. Η εξέλιξη του συγκεκριμένου δείκτη την περίοδο 1996-2003 εμφανίζει σημαντική βελτίωση, αυξανόμενος κατά εννέα ποσοστιαίες μονάδες: από 21,6% το 1997 σε 30,7% το 2003. Δεδομένου όμως του πολύ χαμηλού αρχικού ποσοστού, η αύξηση αυτή δεν επαρκεί για τη γεφύρωση του χάσματος με τις υπόλοιπες χώρες. Παράγοντες όπως η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων και το μικρό μέγεθός τους, σε συνδυασμό με την έμφαση της Ελλάδας σε τομείς μεσαίας και χαμηλής εξειδίκευσης, ίσως ερμηνεύουν ικανοποιητικά τη μικρή συμμετοχή των επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση της εγχώριας έρευνας.

---

¹² Περιλαμβάνονται όλες οι πηγές χρηματοδότησης εκτός των εθνικών συνόρων, καθώς και οι διεθνείς οργανισμοί (OECD: 2002, p. 72).

Πίνακας 4.2. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη που χρηματοδοτούνται από τον ιδιωτικό τομέα στην Ε.Ε.-15, 1996-2003 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Λουξεμβούργο					90,7			80,4
Φινλανδία							69,5	70,0
Γερμανία	59,6	61,3	62,4	65,4	66,0	65,7	65,5	66,3
Σουηδία		67,9		67,8		71,9		65,0
Δανία	50,5	53,4		59,0		61,4		61,3
Βέλγιο	67,6	67,6	65,7	66,2	62,4	63,4	59,4	60,3
Ιρλανδία	66,8	67,3	65,4	64,4	66,0		63,4	59,1
Ε.Ε.-15	53,4	53,6	54,2	55,5	55,5	55,6	55,3	54,6
Ε.Ε.-25	53,2	53,4	54,0	55,3	55,2	55,3	55,0	54,3
Ολλανδία	48,5	45,6	48,6	49,7	51,3	51,9	50,0	51,1
Γαλλία	48,5	51,6	53,5	54,1	52,5	54,2	52,1	50,8
Ισπανία							48,9	48,4
Αυστρία	44,7	43,3	41,7	41,1	41,8	41,8	44,6	43,9
Ην. Βασίλειο							46,1	43,9
Πορτογαλία	20,5	21,2	21,3	21,3	27,0	31,5	31,6	31,7
Ελλάδα		21,6		24,2		33,0		30,7
Ιταλία	43,0							

Σημείωση: Αρκετά στοιχεία του πίνακα είναι εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία, προβλέψεις, ενώ υπάρχουν και κάποια έτη με μεταβολές ως προς τον τρόπο στατιστικής μέτρησης που συμβάλλουν στην αυξομείωση των σχετικών δεικτών.

Πηγή: Eurostat

Αντίθετα, η βασική πηγή χρηματοδότησης της έρευνας και ανάπτυξης στην Ελλάδα φαίνεται να είναι ο δημόσιος τομέας. Η χώρα μας κατατάσσεται στη δεύτερη θέση μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.-15 όσον αφορά το ύψος της συμμετοχής του δημόσιου τομέα στην έρευνα. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.3, η συμμετοχή του δημόσιου τομέα ανήλθε στο 47,4% των συνολικών ερευνητικών δαπανών το 2003 (δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό μετά την Πορτογαλία). Διαχρονικά, ωστόσο, παρατηρείται μείωση της σχετικής συμμετοχής του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα: από 54,5% το 1997 μειώθηκε σε 47,4% το 2003 (μείωση κατά 7,1 ποσοστιαίες μονάδες).

Πίνακας 4.3. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο τομέα στην Ε.Ε.-15, 1996-2003 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Πορτογαλία	66,9	68,2	69,1	69,7	64,8	61,0	60,5	60,1
Ελλάδα		54,5		48,9		46,6		47,4
Ισπανία							39,1	40,1
Γαλλία	41,5	38,8	37,3	36,9	38,7	36,9	38,3	39,0
Ολλανδία	41,5	39,1	37,9	35,7	34,2	35,8	37,1	36,2
ΕΕ-25	36,9	36,1	35,7	34,3	34,1	34,0	34,0	34,9
Αυστρία	43,2	41,0	37,8	38,9	38,0	38,3	33,6	34,7
ΕΕ-15	36,8	35,9	35,5	34,1	33,8	33,7	33,7	34,7
Ην. Βασίλειο							27,8	31,3
Γερμανία	38,1	35,9	34,8	32,1	31,4	31,4	31,6	31,2
Ιρλανδία	24,2	24,3	23,1	21,9	22,6		27,4	29,3
Δανία	35,7	36,1		31,2		28,2		26,5
Φινλανδία							26,1	25,7
Σουηδία		25,8		24,5		21,0		23,5
Βέλγιο	23,0	22,2	23,8	23,5	22,9	22,0	21,3	21,7
Λουξεμβούργο					7,7			11,2
Ιταλία	50,8							

Σημείωση: Αρκετά στοιχεία του παραπάνω πίνακα είναι εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία, προβλέψεις, ενώ υπάρχουν και κάποια έτη με μεταβολές ως προς τον τρόπο στατιστικής μέτρησης που συμβάλλουν στην αυξομείωση των σχετικών δεικτών.

Πηγή: Eurostat

Η χρηματοδότηση των ερευνητικών δαπανών από πηγές του εξωτερικού αφορά τη χρηματοδότηση φορέων εντός της χώρας από επιχειρήσεις, από ιδιωτικούς και δημόσιους και από διεθνείς οργανισμούς εκτός των συνόρων της για δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης (OECD: 2002). Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.4, η συμμετοχή των εξωτερικών χρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα είναι η τρίτη μεγαλύτερη στην Ε.Ε.-15 το 2003, μετά την Αυστρία και το Ηνωμένο Βασίλειο, και ανέρχεται στο 18,1% των συνολικών ερευνητικών δαπανών σημειώνοντας πτώση σε σχέση με το 1997 (22,3%).

Η μεγάλη συμμετοχή της εξωτερικής χρηματοδότησης οφείλεται κατά κύριο λόγο στη χρηματοδότηση της έρευνας και της ανάπτυξης από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα, η αυξημένη συμμετοχή της εξωτερικής

χρηματοδότησης στην Αυστρία και στο Ηνωμένο Βασίλειο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη χρηματοδότηση που προσφέρουν αλλοδαπές επιχειρήσεις για τις ερευνητικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται στις εν λόγω χώρες.

Πίνακας 4.4. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη που χρηματοδοτούνται από το εξωτερικό στην Ε.Ε.-15, 1996-2003 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Αυστρία	11,7	15,3	20,1	19,6	19,9	19,7	21,4	21,0
Ην. Βασίλειο							20,2	19,4
Ελλάδα		22,3		24,5		18,4		18,1
Βέλγιο	6,7	6,8	7,7	7,3	12,2	12,1	14,3	12,9
Ολλανδία	7,6	12,8	10,5	11,2	11,6	11,0	11,6	11,3
Δανία	9,2	6,4		5,4		7,8		9,5
Ιρλανδία	7,5	6,7	9,8	12,0	8,9		7,2	8,8
Ε.Ε.-15	7,7	8,2	8,2	8,2	8,4	8,5	8,7	8,5
Ε.Ε.-25	7,7	8,2	8,2	8,2	8,4	8,5	8,7	8,5
Γαλλία	8,3	7,9	7,4	7,0	7,2	7,2	8,0	8,4
Λουξεμβούργο					1,6			8,3
Σουηδία		3,5		3,5		3,4		7,3
Ισπανία							6,8	5,7
Πορτογαλία	8,7	6,1	5,7	5,3	5,2	5,1	5,0	5,0
Φινλανδία							3,1	3,1
Γερμανία	2,0	2,4	2,5	2,1	2,1	2,5	2,4	2,3
Ιταλία	6,2							

Σημείωση: Αρκετά στοιχεία του παραπάνω πίνακα είναι εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία, προβλέψεις, ενώ υπάρχουν και κάποια έτη με μεταβολές ως προς τον τρόπο στατιστικής μέτρησης που συμβάλλουν στην αυξομείωση των σχετικών δεικτών.

Πηγή: Eurostat

4.2. Η συμμετοχή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων¹³ στις εγχώριες ερευνητικές δαπάνες

Οι ερευνητικές δαπάνες ανά φορέα δράσης (επιχειρήσεις, δημόσιος τομέας, Α.Ε.Ι.) αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους δείκτες για την ανάδειξη της θέσης που κατέχουν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) σε σχέση με τις επιχειρήσεις και το δημόσιο τομέα, και συμβάλλουν στη γενικότερη αξιολόγηση του ρόλου τους στο εθνικό σύστημα έρευνας και ανάπτυξης.

Τα στοιχεία του Πίνακα 4.5 για τις ερευνητικές δαπάνες των ελληνικών Α.Ε.Ι. ως ποσοστό του Α.Ε.Π. (περίοδος 1996-2004) είναι ενδεικτικά της σημαντικής συμμετοχής της ανώτατης εκπαίδευσης στο εθνικό σύστημα έρευνας αλλά και της συγκριτικά μικρής συμμετοχής του στο πλαίσιο της Ε.Ε.-15.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό των ερευνητικών δαπανών στα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.) είναι το δεύτερο χαμηλότερο στην Ε.Ε.-15 για το έτος 2004: μόλις 0,28%, όταν ο μέσος όρος της Ε.Ε.-15 είναι 0,43%. Η εξέλιξη του ποσοστού αυτού στην Ελλάδα παρουσιάζει πτωτική τάση μετά το 1999, γεγονός δηλωτικό της γενικότερης υποχρηματοδότησης των ελληνικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στον τομέα της έρευνας: από 0,33% το 1999 μειώθηκε σε 0,29% το 2001 και σε 0,28% το 2004 .

Την ίδια χρονική περίοδο (1999-2004) το αντίστοιχο ποσοστό αυξάνεται για το σύνολο της Ε.Ε.-15: από 0,39% το 1999 ανέρχεται σε 0,43% το 2004. Αύξηση παρουσιάζεται και στην Πορτογαλία (από 0,28% το 1999 σε 0,30% το 2003), καθώς και σε πολλές χώρες της διευρυμένης Ευρώπης (π.χ. Εσθονία, Κύπρος, Λιθουανία, Σλοβακία).

---

¹³ Περιλαμβάνονται τα πανεπιστήμια, τα πανεπιστημιακά ερευνητικά ινστιτούτα και τα Τ.Ε.Ι.

Πίνακας 4.5. Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη συνολικά και ανά τομέα ως ποσοστό % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε.-15, 2004

Χώρες	Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη συνολικά και ανά τομέα			
	Σύνολο	Επιχειρήσεις	Δημόσιος τομέας	Ανώτατη εκπαίδευση
Σουηδία	3,74	2,75	0,12	0,86
Φινλανδία	3,51	2,46	0,33	0,69
Δανία	2,61	1,81	0,17	0,62
Αυστρία**	2,12	1,42	0,12	0,57
Ολλανδία	1,77	1,02	0,25	0,50
Ε.Ε.-15	1,95	1,26	0,24	0,43
Βέλγιο	1,93	1,32	0,15	0,43
Ε.Ε.-25	1,90	1,22	0,24	0,41
Γερμανία	2,49	1,75	0,33	0,41
Γαλλία	2,16	1,36	0,36	0,41
Ην. Βασίλειο	1,79	1,16	0,18	0,39
Ιταλία*	1,14	0,54	0,20	0,38
Ιρλανδία	1,20	0,77	0,09	0,33
Ισπανία	1,07	0,58	0,17	0,32
Πορτογαλία*	0,78	0,20	0,13	0,30
Ελλάδα	0,58	0,17	0,12	0,28
Λουξεμβούργο	1,75	1,54	0,19	0,02

*Αφορά το 2003

** Αφορά το 2002

Σημείωση: Τα περισσότερα στοιχεία του πίνακα είναι εκτιμήσεις, προσωρινά στοιχεία και προβλέψεις.

Πηγή: Eurostat

Τα αναλυτικά στοιχεία που διαθέτουμε για τις διάφορες πηγές χρηματοδότησης των ανώτατων ιδρυμάτων στην Ελλάδα αφορούν την περίοδο 1993-1997 και προσφέρουν μια ενδεικτική εικόνα των μεταξύ τους συσχετισμών. Αναλυτικότερα, τα στοιχεία για τις πηγές χρηματοδότησης της έρευνας που διεξάγεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (βλ. Πίνακα 4.6) αναδεικνύουν την κυρίαρχη συμβολή των γενικών προϋπολογισμών των Α.Ε.Ι. και του κρατικού προϋπολογισμού.

Πίνακας 4.6. Πηγές χρηματοδότησης ερευνητικών δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα ως ποσοστό της συνολικής χρηματοδότησής τους (έτη 1993, 1995 και 1997)

Πηγή χρηματοδότησης	1993	1995	1997
Κρατικός προϋπολογισμός και άλλες κρατικές πηγές	15,73	13,29	14,44
Γενικοί προϋπολογισμοί Α.Ε.Ι.	43,45	59,13	57,48
Διαρθρωτικά προγράμματα Ε.Ε.	13,09	4,49	6,53
Ίδιοι πόροι φορέων από εκμετάλλευση περιουσίας	5,93	4,07	2,81
Δημόσιες επιχειρήσεις	2,43	3,23	1,95
Ιδιωτικές επιχειρήσεις	1,37	2,33	3,61
Ιδιωτικά Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα	0,00	0,95	0,24
Πρόγραμμα πλαίσιο Ε.Ε.	17,66	12,20	12,44
Άλλες πηγές εξωτερικού	0,34	0,32	0,50
Σύνολο	100,00	100,01	100,00

Πηγή: Γ.Γ.Ε.Τ. (1998), Πίνακες 1.4, 1.7 και 1.10 (σσ. 15-19)

Οι γενικοί προϋπολογισμοί των Α.Ε.Ι. συνέβαλαν κατά 57,5% στη χρηματοδότηση της έρευνας των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 1997, σημειώνοντας μάλιστα αύξηση σε σχέση με το 1993. Το μέρος των γενικών προϋπολογισμών των Α.Ε.Ι. που αφιερώνεται στην έρευνα υπολογίζεται με τη «μέθοδο των συντελεστών έρευνας» για τα Α.Ε.Ι. (πόροι του κρατικού προϋπολογισμού που κατευθύνονται για την κάλυψη των λειτουργικών τους δαπανών, Γ.Γ.Ε.Τ.: 1998, σ. 15).

Η δεύτερη σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης είναι εξωτερική και αφορά την κοινοτική χρηματοδότηση τόσο από το πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα στην ΕΕ όσο και από τα διαρθρωτικά ταμεία (Γ.Γ.Ε.Τ.: 1998, σ.15). Το 1997 η συγκεκριμένη πηγή προσφέρει σχεδόν το 19% της συνολικής χρηματοδότησης (12,44% το πρόγραμμα πλαίσιο και 6,53% τα διαρθρωτικά προγράμματα). Η

χρηματοδότηση από τις εν λόγω πηγές παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις λόγω:

- α) των αυξομειώσεων των κονδυλίων των διαρθρωτικών προγραμμάτων της Ε.Ε. και
- β) των αυξομειώσεων στην απορρόφηση των κονδυλίων από τα προγράμματα πλαίσια της Ε.Ε. (Γ.Γ.Ε.Τ.: 1998, σ. 20).

Ο κρατικός προϋπολογισμός μαζί με άλλους κρατικούς πόρους είναι η τρίτη σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης και περιλαμβάνει τα κονδύλια του κρατικού προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων («εθνική συμμετοχή») που δαπανήθηκαν για ερευνητικές δραστηριότητες, καθώς και χρηματοδοτήσεις περιφερειών, νομαρχιών και Ο.Τ.Α. (άλλοι κρατικοί πόροι). Το 1997 η συγκεκριμένη πηγή χρηματοδότησης συμμετείχε κατά 14,44% στις συνολικές χρηματοδοτήσεις του ερευνητικού τομέα των Α.Ε.Ι.

Η χρηματοδότηση από ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα μικρή και αντιπροσωπεύει μόλις το 3,61% των συνολικών χρηματοδοτήσεων της έρευνας των Α.Ε.Ι. το 1997 (καταγράφοντας ωστόσο αύξηση σε σχέση με το 1993). Οι ίδιοι πόροι από την εκμετάλλευση της περιουσίας των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης συμμετέχουν με όλο και μικρότερα ποσά. Η χρηματοδότηση από την πηγή αυτή μειώθηκε από 5,93% το 1993 σε 2,81% το 1997.

Η εξέταση της κατανομής των συνολικών ερευνητικών δαπανών ανά Α.Ε.Ι., πανεπιστημιακό ερευνητικό ινστιτούτο και Τ.Ε.Ι. από όλες τις πηγές που προαναφέραμε αναδεικνύει τόσο την κυρίαρχη θέση των Α.Ε.Ι. στην εν λόγω χρηματοδότηση όσο και τη μεγάλη συγκέντρωση των σχετικών δαπανών σε τρία μόνο Α.Ε.Ι. της χώρας. Συγκεκριμένα, τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία για το 1997 (βλ. Πίνακα 4.7) οδηγούν στις εξής διαπιστώσεις:

- Τα πανεπιστήμια της χώρας συγκεντρώνουν συνολικά το 91,3% των ερευνητικών δαπανών.

- Τα Τ.Ε.Ι. της χώρας συγκεντρώνουν μόνο το 0,68% των ερευνητικών δαπανών.
- Τα ερευνητικά πανεπιστημιακά ινστιτούτα συγκεντρώνουν το 4,4% των ερευνητικών δαπανών, ποσοστό πολλαπλάσιο του αντίστοιχου των Τ.Ε.Ι.
- Τρία μόνο Α.Ε.Ι. της χώρας (Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο) συγκεντρώνουν πάνω από το 50% των συνολικών ερευνητικών δαπανών.

Η εξέλιξη των ποσοστών αυτών (1993, 1995, 1997) είναι πολλές φορές αρκετά διαφορετική από ίδρυμα σε ίδρυμα. Τα τρία πρώτα πανεπιστήμια σε ποσοστά ερευνητικών δαπανών παρουσιάζουν μείωση των επιμέρους ποσοστών τους. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών παρουσιάζει συγκριτικά τη μεγαλύτερη μείωση του μεριδίου στις συνολικές ερευνητικές δαπάνες κατά 4,3 ποσοστιαίες μονάδες (από 20,58% το 1993 σε 16,28% το 1997). Μείωση εμφανίζουν επίσης τα σχετικά μερίδια του Α.Π.Θ. και του Ε.Μ.Π. Το Α.Π.Θ. γνώρισε μείωση του μεριδίου του από 25,98% το 1993 σε 23,77% το 1997, ενώ το Ε.Μ.Π. παρουσιάζει μείωση του σχετικού μεριδίου του κατά 4,5 ποσοστιαίες μονάδες (από 16,19% το 1993 σε 12,77% το 1997).

Αντίθετα, αύξηση στα σχετικά μερίδιά τους σημειώνουν τόσο κεντρικά όσο και περιφερειακά πανεπιστήμια. Για παράδειγμα, από τα κεντρικά πανεπιστήμια το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών αύξησε το μερίδιό του από 1,96% το 1993 σε 2,60% το 1997. Παραδείγματα περιφερειακών πανεπιστημίων με αύξηση των σχετικών μεριδίων τους είναι το Πανεπιστήμιο Κρήτης (από 3,64% το 1993 σε 5,97% το 1997) και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (από 1,44% το 1993 σε 1,86% το 1997).

Πίνακας 4.7. Ερευνητικές δαπάνες ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά ίδρυμα ως ποσοστό % των συνολικών δαπανών (έτη 1993, 1995 και 1997)

Ίδρυμα	1993	1995	1997
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.)	25,98	24,68	23,77
Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.)	20,58	19,61	16,28
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Ε.Μ.Π.)	16,19	13,30	12,77
Πανεπιστήμιο Πατρών	8,95	8,44	9,62
Πανεπιστήμιο Κρήτης	3,64	4,62	5,97
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	4,27	4,26	4,80
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.)	4,61	3,90	3,97
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Γ.Π.Α.)	3,21	2,78	3,29
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (πρώην Α.Σ.Ο.Ε.Ε.)	1,96	1,96	2,60
Πανεπιστήμιο Αιγαίου	2,13	2,04	1,90
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	1,44	2,01	1,86
Πάντειο Πανεπιστήμιο	1,74	1,55	1,60
Πανεπιστήμιο Πειραιώς	1,03	1,14	1,37
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	0,56	0,83	1,32
Πολυτεχνείο Κρήτης	1,28	1,69	1,13
Ιόνιο Πανεπιστήμιο	0,31	0,60	0,94
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο	0,05	0,23	0,78
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (Α.Σ.Κ.Τ.)	0,23	0,62	0,65
Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας (Ε.Σ.Δ.Υ.)	0,31	0,29	0,31
Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου			0,36
Τ.Ε.Ι. Πάτρας			0,14
Τ.Ε.Ι. Σερρών			0,13
Τ.Ε.Ι. Πειραιά			0,02
Τ.Ε.Ι. Λάρισας			0,01
Τ.Ε.Ι. Χαλκίδας			0,01
Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου			0,01
Τ.Ε.Ι. Λαμίας			0,00
Τ.Ε.Ι. Κοζάνης			0,00
Ε.Π.Ι. Συστημάτων Επικοινωνιών και Υπολογιστών		2,29	2,62
Ε.Π.Ι. Τεχνολογίας Υπολογιστών	1,28	0,98	1,31
Ε.Π.Ι. Ψυχικής Υγιεινής		1,24	0,22
Ε.Π.Ι. Φυσικής του Στερεού Φλοιού της Γης		0,31	0,16
Ε.Π.Ι. Τηλεπικοινωνιών Κρήτης		0,14	0,03
Ε.Π.Ι. Μελέτης και Αντιμετώπισης Γενετικών & Κακοηθών Νοσημάτων Παιδικής Ηλικίας		0,02	0,03
Ε.Π.Ι. Φυσικής Πλάσματος		0,04	0,02
Ε.Π.Ι. Επιταχυντών Συστημάτων και Εφαρμογών		0,06	0,00
Ε.Π.Ι. Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας		0,22	0,00
Ε.Π.Ι. Δικονομικών Μελετών	0,04	0,00	0,00
Ε.Π.Ι. Ελληνικής Συνταγματικής Ιστορίας και Συνταγματικής Επιστήμης		0,03	0,00
Σύνολο	99,99	100,00	100,00

Πηγή: Γ.Γ.Ε.Τ. (1998), Πίνακας 5.21, σ. 155

Η επεξεργασία στοιχείων για τις βασικές πηγές χρηματοδότησης της έρευνας ανά πανεπιστήμιο στην Ελλάδα το 1997 είναι αποκαλυπτική της ευρύτατης διαφοροποίησης μεταξύ των ελληνικών πανεπιστημίων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.8 για την κατανομή των χρηματοδοτήσεων για έρευνα από τις διάφορες βασικές πηγές (γενικοί προϋπολογισμοί πανεπιστημίων, κρατικός προϋπολογισμός, χρηματοδότηση Ε.Ε. και χρηματοδότηση από ιδιωτικές επιχειρήσεις) για κάθε πανεπιστήμιο το 1997, καταγράφεται έντονη εξάρτηση των ελληνικών πανεπιστημίων από τη συνολική κρατική χρηματοδότηση (σύνολο γενικών προϋπολογισμών και κρατικός προϋπολογισμός).

Συγκεκριμένα, τα ελληνικά Α.Ε.Ι. (μ.ό.) το 1997 εξαρτιόνταν κατά 78,5% από κρατικούς πόρους για τη χρηματοδότηση των ερευνητικών δραστηριοτήτων τους (σύνολο γενικών προϋπολογισμών και πόρων κρατικών προϋπολογισμών). Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι «το μεγαλύτερο ποσοστό ερευνητικών δαπανών που προέρχονται από τους γενικούς προϋπολογισμούς των Α.Ε.Ι. αποτελεί στην πραγματικότητα ένα λογιστικό και όχι πραγματικό χρηματοδοτικό μέγεθος. Οι πόροι γενικού προϋπολογισμού ΑΕΙ υπολογίζονται λογιστικά με βάση συντελεστές και αφορούν τεκμαρτούς χρόνους απασχόλησης και τεκμαρτές δαπάνες που αντιστοιχούν στον αριθμό μελών Δ.Ε.Π., Ε.Δ.Τ.Π. κ.λπ., καθώς και στις δημόσιες επενδύσεις που υλοποιούνται στα εν λόγω ιδρύματα (εξοπλισμός, κατασκευές)» (Χρυσάκης: 2003, σ. 8). Μεγαλύτερη εξάρτηση από τους προϋπολογισμούς τους εμφανίζουν τα εξής πανεπιστήμια: Πάντειο (93,6%), Α.Σ.Κ.Τ. (92%), Χαροκόπειο (89,2%) και Πειραιώς (88,4%).

Μεγαλύτερη συμμετοχή των ιδιωτικών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση των ερευνητικών δαπανών παρουσίασαν είτε μεγάλα κεντρικά πανεπιστήμια είτε περιφερειακά πανεπιστήμια με διακρίσεις στην τεχνολογική έρευνα. Τα πανεπιστήμια

Κρήτης, Αθηνών, το ΕΜ.Π. και το Πανεπιστήμιο Πατρών είχαν τη μεγαλύτερη συμμετοχή ιδιωτικών πόρων το 1997 (9,7%, 6,5%, 4,2% και 3,2% αντίστοιχα). Τα στοιχεία για τη συμμετοχή των κοινοτικών πόρων στη χρηματοδότηση των ερευνητικών δραστηριοτήτων των ελληνικών πανεπιστημίων αναδεικνύουν και πάλι τη βαρύτητα των μεγάλων κεντρικών πανεπιστημίων (Ε.Μ.Π., Αθήνας) αλλά και τη δυναμικότητα περιφερειακών πανεπιστημίων στην παγκόσμια έρευνα (Κρήτης, Πατρών, Θεσσαλίας, Πολυτεχνείο Κρήτης). Οι κοινοτικοί πόροι περιλαμβάνουν τόσο το πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα όσο και τα επιχειρησιακά προγράμματα των διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γ.Γ.Ε.Τ.: 1999, Χρυσάκης: 2003).

Τέλος, οι λοιπές πηγές χρηματοδότησης (αφορούν βασικά τα έσοδα από εκμετάλλευση περιουσίας) συμμετέχουν κατά μέσο όρο σε ποσοστό 5% στις συνολικές χρηματοδοτήσεις. Βασική εξαίρεση αποτελούν το Ο.Π.Α. και το Πολυτεχνείο Κρήτης. Το Ο.Π.Α. εξασφαλίζει το 27,2% της συνολικής ερευνητικής χρηματοδότησης από ίδια περιουσιακά έσοδα και το Πολυτεχνείο Κρήτης το 10,5%. Στο σύνολο όμως των ελληνικών πανεπιστημίων, η χαμηλή έως αμελητέα συμμετοχή των ιδίων πόρων αντανακλά τις μεγάλες δυσκολίες στη διαχείριση και την εκμετάλλευση της περιουσίας των ελληνικών πανεπιστημίων (βλ. αναλυτικότερα το κεφάλαιο για την οικονομική διαχείριση των Α.Ε.Ι.).

Πίνακας 4.8. Κατανομή των ερευνητικών δαπανών των ελληνικών πανεπιστημίων ανά πηγή χρηματοδότησης, 1997 (ως ποσοστό % των συνολικών ερευνητικών δαπανών)

Α.Ε.Ι.	Κρατικοί πόροι (1)	Πόροι από Ε.Ε. (2)	Ιδιωτικές επιχειρήσεις (3)	Γενικοί προϋπολογισμοί Α.Ε.Ι. (4)	Σύνολο 1+2+3+4	Υπόλοιπες πηγές*
Α.Π.Θ.	7,2	18,4	1,8	68,0	95,4	4,6
Ε.Κ.Π.Α.	6,6	22,4	6,5	58,8	94,2	5,8
Ε.Μ.Π.	9,7	43,8	4,2	36,3	94,0	6,0
ΠΑΤΡΩΝ	19,3	19,7	3,2	54,8	97,0	3,0
ΚΡΗΤΗΣ	4,0	23,3	9,7	59,9	96,9	3,1
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	21,9	7,2	0,0	69,8	99,0	1,0
Δ.Π.Θ.	11,8	9,5	0,2	72,3	93,9	6,1
Γ.Π.Α.	24,4	18,5	2,5	54,4	99,7	0,3
Ο.Π.Α.	6,3	17,5	0,5	48,6	72,8	27,2
ΑΙΓΑΙΟΥ	19,9	6,1	1,6	72,0	99,6	0,4
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	8,4	21,5	1,4	67,8	99,1	0,9
ΠΑΝΤΕΙΟ	6,1	0,0	0,3	93,6	100,0	0,0
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	1,0	7,5	1,4	88,4	98,3	1,7
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	26,0	3,0	0,1	62,8	91,8	8,2
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	4,7	16,7	0,4	67,7	89,5	10,5
ΙΟΝΙΟ	16,4	0,0	0,3	82,4	99,0	1,0
ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ	7,6	0,6	0,0	89,2	97,4	2,6
Α.Σ.Κ.Τ.	4,6	3,4	0,0	92,0	100,0	0,0
ΣΥΝΟΛΟ Α.Ε.Ι.	13,3	24,1	2,3	65,2	94,6	5,4

* Περιλαμβάνουν τα ίδια έσοδα από αξιοποίηση περιουσίας

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Γ.Γ.Ε.Τ. (1998, Πίνακας 5.24, σ. 158)

5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Η οικονομική διαχείριση των πανεπιστημίων

Η διαχείριση των οικονομικών υποθέσεων ενός πανεπιστημίου (ιδιαίτερα αν πρόκειται για κεντρικό και μεγάλο ίδρυμα με υψηλό αριθμό εργαζομένων, σχολών, περιουσιακών στοιχείων) είναι φανερό ότι αποτελεί σοβαρό θέμα, ιδιαίτερα σε περιόδους δημοσιονομικών περιορισμών και εν γένει εξορθολογισμού των δημόσιων δαπανών («κοινωνική λογοδοσία», επιδίωξη αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας). Συνήθως το μέγεθος του πανεπιστημίου καθορίζει και τον αριθμό των διοικητικών μονάδων που ασχολούνται με το σύνολο των οικονομικών θεμάτων (διάθρωση σε Γενικές Διευθύνσεις, σε Διευθύνσεις και σε εξειδικευμένα Τμήματα).

Δεδομένης της βαρύτητας των μεγάλων πανεπιστημίων στο όλο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης, η παρουσίαση του πλαισίου οικονομικής διαχείρισης στηρίζεται στο παράδειγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.). Σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Ε.Κ.Π.Α.¹⁴ (www.uoa.gr), υπάρχουν τρεις Γενικές Διευθύνσεις: α) Εκπαίδευσης, β) Προσωπικού & Δημοσίων Σχέσεων και γ) Περιουσίας & Οικονομικών.

Ειδικότερα, η Γενική Διεύθυνση Περιουσίας και Οικονομικών είναι η υπηρεσία που κατά κύριο λόγο διαχειρίζεται και ελέγχει τους πόρους του Πανεπιστημίου οι οποίοι προορίζονται να καλύψουν τις δαπάνες λειτουργίας του, όπως είναι η μισθοδοσία των μελών Δ.Ε.Π. και του διοικητικού, τεχνικού και βοηθητικού προσωπικού του, η προμήθεια και συντήρηση του επιστημονικού εξοπλισμού και οργάνων για τις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και διοικητικές ανάγκες, η έγκαιρη χορήγηση αναλώσιμων υλικών σε εργαστήρια, σπουδαστήρια, πανεπιστημιακά μουσεία, βιβλιοθήκες, αίθουσες διδασκαλίας και διοίκησης, η

---

¹⁴ Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των Α.Ε.Ι. ρυθμίζει, μέσα στις γενικότερες κείμενες διατάξεις, ειδικότερα θέματα διοικητικής λειτουργίας, οργανωτικής δομής και διαδικασίας ελέγχου της τήρησης των θεσπισμένων κανόνων, καθώς και τις κυρώσεις σε περίπτωση πλημμελούς εφαρμογής ή

στήριξη της φοιτητικής μέριμνας και η χορήγηση υποτροφιών σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές και, τέλος, η βελτίωση της παλιάς και η δημιουργία νέας κτιριακής υποδομής.

Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών με τα οικονομικά ασχολούνται και άλλες υπηρεσίες που είτε εξαρτιούνται είτε συνεργάζονται με τη Γενική Διεύθυνση Περιουσίας και Οικονομικών, όπως είναι η Οικονομική Υπηρεσία της Πανεπιστημιακής Λέσχης, ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας, καθώς και η υπηρεσία διαχείρισης των Ανώνυμων Εταιρειών «Ευγενίδειο Θεραπευτήριο» και «Αξιοποίηση της πανεπιστημιακής περιουσίας».

Η Γενική Διεύθυνση Περιουσίας και Οικονομικών απαρτίζεται από τρεις Διευθύνσεις και δώδεκα Τμήματα. Η Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών έχει ως αντικείμενο τη σύνταξη του προϋπολογισμού του πανεπιστημίου, τακτικού και δημόσιων επενδύσεων, τον έλεγχο των δαπανών και την πληρωμή όλων των εξόδων, καθώς και την καταγραφή όλων των οικονομικών πράξεων (εισπράξεις – πληρωμές) που διενεργούνται για τις ανάγκες του πανεπιστημίου. Στη Διεύθυνση υπηρετούν 81 υπάλληλοι, κατανεμημένοι στα ακόλουθα έξι τμήματα: προϋπολογισμού, δαπανών, μισθοδοσίας, προμηθειών, ταμείου και λογιστηρίου.

Η Διεύθυνση Περιουσίας ασχολείται με την καταγραφή, αξιοποίηση και διαχείριση της ακίνητης και της κινητής περιουσίας του πανεπιστημίου, καθώς και του επιστημονικού εξοπλισμού. Η Διεύθυνση είναι στελεχωμένη με 14 υπαλλήλους και περιλαμβάνει τα τμήματα ακίνητης περιουσίας, επιστημονικού εξοπλισμού και λοιπής κινητής περιουσίας.

Η Διεύθυνση Κληροδοτημάτων ασχολείται με την εκκαθάριση και αξιοποίηση των περιουσιών που καταλείπονται στο πανεπιστήμιο με απώτερο σκοπό ακριβώς να

παραβιάσής τους. Ο εσωτερικός κανονισμός υποβάλλεται προς έγκριση στον Υπουργό Εθνικής

αξιοποιηθούν ως κληρονομίες, καταπιστεύματα, κληροδοσίες, δωρεές ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο. Είναι υπεύθυνη για την οικονομική διαχείριση των περιουσιών αυτών και μεριμνά για την εκπλήρωση του σκοπού της αξιοποίησής τους. Τα περιουσιακά στοιχεία που διαχειρίζεται η Διεύθυνση είναι ακίνητα (κτήρια, οικόπεδα), αξιόγραφα και μετρητά. Η Διεύθυνση στελεχώνεται με 19 υπαλλήλους και απαρτίζεται από τα τμήματα: εκκαθάρισης και διαχείρισης περιουσίας, λογιστικού και υποτροφιών και βραβείων.

Σύμφωνα με το Γενικό Διευθυντή Οικονομικών και Περιουσίας του Ε.Κ.Π.Α. (βλ. σχετική συνέντευξη, *Το Καποδιστριακό*, 15/7/2004), «ο συνεχώς αυξανόμενος κύκλος εργασιών και οι απαιτήσεις της Ακαδημαϊκής Κοινότητας για γρήγορη και αξιόπιστη παροχή σύγχρονων υπηρεσιών ιδιαίτερα στον ευαίσθητο τομέα των οικονομικών που έχει να κάνει με καταληκτικές ημερομηνίες και πληρωμή μισθών ή νοσηλίων, προϋποθέτει και μια οικονομική υπηρεσία ανάλογα στελεχωμένη, διαρθρωμένη και εξοπλισμένη...».

Αναφέρονται προσπάθειες και μέτρα βελτίωσης, όπως η εφαρμογή από τις Οικονομικές Υπηρεσίες του Ενιαίου Κλαδικού Λογιστικού Σχεδίου (για την άμεση παρακολούθηση των οικονομικών του πανεπιστημίου, την ομαδοποίηση των δαπανών και τη δημιουργία κέντρων κόστους, σε μια προσπάθεια να δίνεται κατάλληλη πληροφόρηση στη διοίκηση για τον καλύτερο στρατηγικό σχεδιασμό και λήψη αποφάσεων). Ωστόσο, γίνονται και αναφορές στις ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού (ιδιαίτερα στις ειδικότητες πληροφορικής και οικονομολόγων-λογιστών), στην ανάγκη ανανέωσης των υπολογιστών και του λογισμικού, καθώς και στην ανάγκη για πλήρη μηχανοργάνωση (*Το Καποδιστριακό*, 15/7/2004). Ίσως η πρόβλεψη για την ύπαρξη επαγγελματία διαχειριστή (manager) στο σύνολο των διοικητικών

Παιδείας (βλ. σχετικά άρθρο 5 του Νόμου 2083/1992, ΦΕΚ 159Α, 21/9/1992).

υπηρεσιών των πανεπιστημίων (υπό τον Αντιπρύτανη Οικονομικών και της Συγκλήτου) να εξασφάλιζε την αναγκαία «διοικητική ηγεσία» στα πολυδαίδαλα διοικητικά τμήματα στη βάση ορθολογικής και επιστημονικά σχεδιασμένης και προσανατολισμένης διαχείρισης (εφαρμογή προτύπων ολικής ποιότητας, σχεδιασμός με στόχους κ.ά.).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των αδυναμιών των πανεπιστημίων στον πεδίο της οικονομικής διαχείρισης είναι το ζήτημα της περιουσίας τους. Η αδυναμία διαχείρισης της περιουσίας τους σχετίζεται τόσο με ελλείψεις των σχετικών πανεπιστημιακών υπηρεσιών (Διευθύνσεις περιουσίας, οικονομικών και κληροδοτημάτων) όσο και με την ύπαρξη ενός απαρχαιωμένου και γραφειοκρατικού νομοθετικού πλαισίου.

Σημαντικό βήμα εξορθολογισμού είναι η δημιουργία εταιρειών για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των πανεπιστημίων (βλ. χαρακτηριστικά www.aueb.gr/yphresies/perioussia.htm). Ωστόσο, το νομοθετικό πλαίσιο περί κληροδοτημάτων, κληρονομιών και δωρεών είναι ξεπερασμένο (το βασικό νομοθέτημα αναφέρεται στο 1939 – Αναγκαστικός Νόμος 2039¹⁵) και συνεπάγεται χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, ακαμψία και αναγκαστική «επίβλεψη» δυσκίνητων υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, με αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών εσόδων (βλ. χαρακτηριστικά για το Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Το Καποδιστριακό*, 15/3/2005, 1/10/2004 και 15/5/2003)¹⁶.

---

¹⁵ «Περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των Νόμων περί εκκαθαρίσεως και διοικήσεως των εις το Κράτος και υπέρ κοινωφελών σκοπών καταλειπομένων κληρονομιών, κληροδοσιών και δωρεών» (ΦΕΚ 455Α, 24/10/1939). Τροποποιήθηκε το 1996 (Ν. 2386/ΦΕΚ 43Α, 7/3/1996) χωρίς όμως να αλλάξει το «παράδειγμα» διαχείρισης των κληροδοτημάτων και ο κεντρικός ρόλος του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.

¹⁶ Ο πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών αναφέρει χαρακτηριστικά (*Το Καποδιστριακό*, 15/5/2003) ότι «όλες οι πράξεις των πανεπιστημίων σε σχέση με αυτά [ενν. τα κληροδοτήματα] υπόκεινται σε λεπτομερή έλεγχο και έγκριση της αρμόδιας υπηρεσίας του Συμβουλίου Εθνικών Κληροδοτημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, του οποίου προεδρεύει Ανώτατος Δικαστικός [...] Τα πάντα δε, προκειμένου περί Κληροδοτημάτων, υπόκεινται στις δεσμεύσεις του διαθέτη».

Σύμφωνα μάλιστα με υπόμνημα της Εταιρείας Αξιοποίησης της Ακίνητης Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (βλ. *Το Καποδιστριακό*, 15/3/2005), η διαδικασία για την εκμίσθωση ακινήτων έγινε από το 2003 ακόμη πιο δαιδαλώδης και χρονοβόρα, αφού η αρμοδιότητα όλων των σχετικών εγκρίσεων για τα κληροδοτήματα άνω των 97.367 Ευρώ πέρασε στην 11η Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών. Οι καθυστερήσεις εκμίσθωσης που προκύπτουν (π.χ. διενέργεια δημοπρασίας μετά από 6 μήνες) έχουν ως αποτέλεσμα πολλές διαδικασίες να καταλήγουν άγονες (απόσυρση ενδιαφέροντος ιδιωτών να εκμισθώσουν) και κατά συνέπεια να χάνονται πόροι που θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν ερευνητικές δραστηριότητες με ιδιαίτερο αναπτυξιακό και κοινωνικό χαρακτήρα (π.χ. υποτροφίες για διεξαγωγή έρευνας).

5.2. Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας

Το θεσμικό και ρυθμιστικό καθεστώς περί των χρηματοδοτήσεων και δαπανών για την έρευνα έχει μεγάλη σημασία δεδομένου ότι ένας εκ των καταστατικών σκοπών των ελληνικών πανεπιστημίων είναι η παραγωγή και η διάχυση της γνώσης με την έρευνα, καθώς και η συμβολή στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου (άρθρο 1 παρ. 2 του Νόμου 1268/1982, ΦΕΚ 87Α, 16/7/1982).

Τόσο η διαχείριση του ζητήματος όσο και η σύνδεσή του με το ρόλο του πανεπιστημίου στην οικονομία και στην κοινωνία καθιστούν το προαναφερόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο καίριο για την αποτελεσματική και αποδοτική εκπλήρωση της αποστολής του πανεπιστημίου και την εδραίωσή του ως «ανοιχτού» συστήματος που βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και θεσμούς (στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον).

Η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια ρύθμισης παρουσιάζεται το 1981 με την έκδοση του Π.Δ. 432/1981¹⁷ (ΦΕΚ 118Α, 5/5/1981) για τη σύσταση ειδικών λογαριασμών αξιοποίησης κονδυλίων για την εκτέλεση ερευνητικών έργων στα Α.Ε.Ι. Ακολούθησαν τροποποιήσεις το 1988 (Υπουργική Απόφαση Β1/819/1988¹⁸) και το 1996 (Υπουργική Απόφαση ΚΑ/679/1996, ΦΕΚ 826Β, 10/9/1996¹⁹), καθώς και η πρόβλεψη για την έκδοση Οδηγού Χρηματοδότησης και Διαχείρισης των Α.Ε.Ι. (Νόμος 3027/2002). Σήμερα, η οργάνωση και λειτουργία των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (εφεξής Ε.Λ.Κ.Ε.) των πανεπιστημίων στηρίζεται στο

---

¹⁷ Σύμφωνα με νομοθετική εξουσιοδότηση που προβλεπόταν στο Νόμο 706/1977 («Περί προωθήσεως της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογίας», ΦΕΚ 279Α, 26/9/1977).

¹⁸ Σύμφωνα με νομοθετική εξουσιοδότηση που προβλεπόταν στο Νόμο 1514/1985 («Ανάπτυξη της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας», ΦΕΚ 13Α, 8/2/1985).

¹⁹ Σύμφωνα με νομοθετική εξουσιοδότηση που προβλεπόταν στο Νόμο 2413/1996 («Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 124Α, 17/6/1996).

κανονιστικό πλαίσιο της ΚΑ/679/22/8/1996 και στους επιμέρους Οδηγούς Χρηματοδότησης κάθε πανεπιστημίου.

Αναλυτικότερα, η διοίκηση και η διαχείριση του ΕΛΚΕ έχουν ανατεθεί στην Επιτροπή Ερευνών και σε μια Γραμματεία. Η Επιτροπή απαρτίζεται από εκπροσώπους όλων των Τμημάτων (μέλη Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα καθηγητή και αναπληρωτή καθηγητή) του πανεπιστημίου και έναν Αντιπρύτανη (καταλαμβάνει τη θέση του Προέδρου της Επιτροπής) με τριετή θητεία (άρθρο 4 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Οι βασικές αρμοδιότητες της Επιτροπής περιλαμβάνουν τα εξής: χάραξη ερευνητικής πολιτικής του πανεπιστημίου και συναφείς ενέργειες, έγκριση και διάθεση κονδυλίων για την υλοποίηση έργων, κατάρτιση ετήσιου επιστημονικού και οικονομικού προγραμματισμού και απολογισμού, σύνταξη του Οδηγού Χρηματοδότησης (εγκρίνεται από τη Σύγκλητο) και εξασφάλιση πόρων λειτουργίας και ανάπτυξης του ειδικού λογαριασμού.

Η Γραμματεία (εποπτεύεται από την Επιτροπή) στελεχώνεται από επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό, και οι αρμοδιότητές της περιλαμβάνουν τα εξής: παρακολούθηση λογιστικής και διαχειριστικής κίνησης του Ε.Λ.Κ.Ε., εκτέλεση των αποφάσεων της Επιτροπής Ερευνών και γραμματειακή εξυπηρέτησή της, καθώς και επεξεργασία προτάσεων για νέες κατευθύνσεις και ανάπτυξη του Ε.Λ.Κ.Ε. (βλ. άρθρο 6 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η διοίκηση και η διαχείριση του Ε.Λ.Κ.Ε. είναι ανεξάρτητες από τη διοίκηση και τη διαχείριση του πανεπιστημίου (άρθρο 3 παρ.1 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996).

Το πεδίο των χρηματοδοτούμενων έργων είναι αρκετά ευρύ και περιλαμβάνει έργα και ενέργειες για την κάλυψη ερευνητικών, εκπαιδευτικών, επιμορφωτικών, αναπτυξιακών, τεχνολογικών αναγκών και αναγκών συνεχιζόμενης κατάρτισης (άρθρο 1 παρ. 1 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Οι πόροι χρηματοδότησης των έργων

προέρχονται από την ετήσια επιχορήγηση του τακτικού προϋπολογισμού του κράτους, το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων, τις ειδικές εισφορές από δημόσιες επιχειρήσεις και άλλους δημόσιους φορείς, ιδιωτικές επιχειρήσεις ή οργανισμούς, τα έσοδα από παροχές υπηρεσιών προς τρίτους, τα δάνεια και τα έσοδα από τις κρατήσεις που επιβάλλονται σε εκτελούμενα έργα (άρθρο 2 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996).

Η ειδικότερη ρύθμιση για τα όργανα και τις διαδικασίες αξιολόγησης, επιλογής και χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων των Ε.Λ.Κ.Ε. περιγράφεται στους Οδηγούς Χρηματοδότησης που συντάσσονται από την Επιτροπή Ερευνών και εγκρίνονται από την πανεπιστημιακή Σύγκλητο (άρθρο 9 παρ. 1 & 3 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Στους Οδηγούς Χρηματοδότησης καθορίζονται και οι επιμέρους αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των υπευθύνων έργων, οι διάφορες κατηγορίες δραστηριοτήτων και τα θέματα αμοιβών και δαπανών για τα χρηματοδοτούμενα έργα των Ε.Λ.Κ.Ε. (άρθρο 9 παρ. 2 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Ο Οδηγός, όπως και κάθε τροποποίησή του, κοινοποιούνται στα Υπουργεία Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Οικονομίας & Οικονομικών, και Ανάπτυξης (άρθρο 9 παρ. 4 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996).²⁰

Ο τακτικός οικονομικός έλεγχος του Ε.Λ.Κ.Ε. είναι ετήσιος και πραγματοποιείται από ορκωτούς λογιστές που ορίζονται με απόφαση της Συγκλήτου. Συντάσσεται μάλιστα και έκθεση για τη διαχείριση και τον απολογισμό του

---

²⁰ Η έρευνα της ομάδας του ΕΛΙΑΜΕΠ στις ιστοσελίδες των Α.Ε.Ι. και των Επιτροπών Έρευνας αυτών διαπίστωσε ότι τα περισσότερα πανεπιστήμια της χώρας έχουν κοινοποιήσει τους Οδηγούς Χρηματοδότησης και μέσω των ιστοσελίδων τους (βλ. χαρακτηριστικά Οδηγό Χρηματοδότησης Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης: <http://www.rescom.duth.gr>). Μάλιστα, η ομάδα έρευνας εντόπισε στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Έρευνας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (<http://elke.aua.gr>) τον Οδηγό Χρηματοδότησης Ερευνών του Ιδρύματος που ίσχυε πριν το 2003. Στον Οδηγό αυτό διακηρύσσεται ότι «κατ' αρχήν δεν ενθαρρύνονται συμφωνίες για χρηματοδοτήσεις ερευνητικών προγραμμάτων ή παροχές υπηρεσιών προς τρίτους που συνάπτονται με κύριο σκοπό την αποκλειστική εξυπηρέτηση ιδιωτών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων. Εξετάζονται όμως όλες οι περιπτώσεις στις οποίες είναι εμφανής η ωφέλεια για το Γ.Π.Α. και τη γεωπονική επιστήμη γενικότερα» (άρθρο 3 παρ. β του σχετικού Οδηγού). Η διατύπωση αυτή μάλλον αντανάκλα μια γενική καχυποψία για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και το ρόλο των επιχειρήσεων στην πανεπιστημιακή έρευνα,

διαχειριστικού έτους που υποβάλλεται εν συνεχεία στους Υπουργούς Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Ανάπτυξης, Οικονομίας & Οικονομικών, καθώς και στο Ελεγκτικό Συνέδριο, στη Σύγκλητο του Α.Ε.Ι. και την Επιτροπή Ερευνών του Ε.Λ.Κ.Ε. (άρθρο 8 της ΚΥΑ ΚΑ/679/1996). Επίσης, έκτακτοι έλεγχοι επιτρέπεται να γίνονται από το Ελεγκτικό Συνέδριο της Ελλάδας, το Ελεγκτικό Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον Οργανισμό της ΕΕ για την καταπολέμηση της απάτης, τα Υπουργεία Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών, το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, καθώς και από ειδικές επιτροπές από δημοσιονομικούς υπαλλήλους σε έργα χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.²¹

Το θεσμικό πλαίσιο που θεσπίστηκε με την ΚΥΑ ΚΑ826/1996 θεωρήθηκε σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη της πανεπιστημιακής έρευνας, αφού καθορίστηκε αρκετά διευρυμένο πεδίο εφαρμογής των Ε.Λ.Κ.Ε. πέρα από το δημόσιο λογιστικό, στοιχείο που τους καθιστούσε ένα ευέλικτο και αποτελεσματικό εργαλείο για τη χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων και τη διασύνδεση των πανεπιστημίων με άλλους ερευνητικούς φορείς, καθώς και με τον ιδιωτικό τομέα.²² Αναφέρεται χαρακτηριστικά πως «αν δεν υπήρχαν οι Ε.Λ.Κ.Ε. και οι Επιτροπές Ερευνών που τους διαχειρίζονται, τα πανεπιστήμια θα είχαν κλείσει» (δηλώσεις Αντιπρύτανη Οικονομικού Προγραμματισμού Πανεπιστημίου Αθηνών, βλ. Μπουμπούκα, 2006).²³

Ωστόσο, η ευέλικτη πλέον διαχείριση των πόρων των Ε.Λ.Κ.Ε. (λόγω της μη δέσμευσης του δημόσιου λογιστικού) χρησιμοποιείται από τα ελληνικά πανεπιστήμια για τη χρηματοδότηση πάγιων λειτουργικών εξόδων που κανονικά καλύπτονται από

παραμερίζοντας την επίτευξη αναγκαίων συνεργειών με τον ιδιωτικό τομέα που θα μπορούσε να ενισχύσει την απασχόληση σε τομείς της γεωπονικής επιστήμης και τεχνολογίας.

²¹ Γ. Ντέτσικας, «Διοίκηση και διαχείριση έργων μέσω του Ειδικού Λογαριασμού Έρευνας», Εισήγηση στο διήμερο Έρευνας και Τεχνολογίας της Γ.Γ.Ε.Τ., 23-24 Μαΐου 2005, <http://ee.admin.uoi.gr/gget-2imero/Παρουσίαση-Ντέτσικας.ppt>.

²² Βλ. και σχετικό άρθρο Θ. Λουκάκη, «Πανεπιστήμια σε αναπτυξιακή τροχιά», *Το Βήμα*, 22/9/1996.

²³ Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι ο προϋπολογισμός του Ε.Λ.Κ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου είναι ο διπλάσιος του τακτικού προϋπολογισμού του Πανεπιστημίου (Μπουμπούκα, 2006).

το δημόσιο λογιστικό. Οι δυσχέρειες του τελευταίου, οι οποίες συνεπάγονται χρονικές υστερήσεις, καθώς και η μη ανταπόκριση της κρατικής χρηματοδότησης στις αυξημένες λειτουργικές ανάγκες των πανεπιστημίων (π.χ. αύξηση εισακτέων φοιτητών, αύξηση τμημάτων) ωθούν πολλά πανεπιστήμια στην άντληση πόρων από τους Ε.Λ.Κ.Ε. για την εξασφάλιση της απρόσκοπτης και εύρυθμης λειτουργίας τους.

Η παραπάνω πρακτική, σε συνδυασμό με τον ασαφή νομικό χαρακτήρα των Επιτροπών Έρευνας²⁴ των Ε.Λ.Κ.Ε., έχει συμβάλει στην κατά καιρούς δικαστική εμπλοκή των μελών των Επιτροπών Έρευνας. Τελευταία, μέλη του Πανεπιστημίου Κρήτης βρέθηκαν να κατηγορούνται για παράνομη διάθεση πόρων του Ε.Λ.Κ.Ε., δηλαδή για διάθεσή τους σε δραστηριότητες μη ερευνητικού σκοπού (Παπαματθαίου, 2006 και Μπουμπούκα, 2006), ενώ επρόκειτο για κονδύλια που διατέθηκαν για τρέχουσες σημαντικές ανάγκες του πανεπιστημίου.

Σύμφωνα με τα μέλη της 50ής Συνόδου Πρυτάνεων Α.Ε.Ι, η ερμηνεία της νομοθεσίας που οδήγησε στη δικαστική δίωξη μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας για τη διαχείριση των Ε.Λ.Κ.Ε. δεν έλαβε υπόψη τις κοινές πρακτικές σε όλα τα Α.Ε.Ι. που διασφαλίζουν τη βιωσιμότητά τους. Μάλιστα αναφέρεται πως πολλά μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας δηλώνουν απροθυμία να συμμετάσχουν στις Επιτροπές Ερευνών λόγω των δικαστικών διώξεων και των νομικών ασαφειών (Παπαματθαίου, 2006).

Οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η ολοένα μεγαλύτερη εξάρτηση των ελληνικών πανεπιστημίων από τα ερευνητικά προγράμματα που χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (βλ. και Πίνακα 4.8) δημιουργεί αυτόματα σχετικές

---

²⁴ Σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 322/1985 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η Επιτροπή Ερευνών του Ειδικού Λογαριασμού που έχει συσταθεί στα Α.Ε.Ι. για την αξιοποίηση των κονδυλίων επιστημονικής έρευνας δεν αποτελεί αυτοτελές Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και κατά κανόνα δρα για λογαριασμό του αντίστοιχου Α.Ε.Ι., στο οποίο λειτουργεί (www.dsanet.gr : Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών). Ο ασαφής νομικός χαρακτήρας των Επιτροπών Ερευνών των

υποχρεώσεις για την τήρηση κανόνων και οδηγιών χρηστής διαχείρισης των εν λόγω κονδυλίων. Μάλιστα, η αυστηρή εφαρμογή των κανόνων στη διαχείριση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνεπάγεται αυξανόμενο φόρτο διοικητικής εποπτείας και μέριμνας για τους επιστημονικούς υπευθύνους των ερευνητικών έργων με αρνητικές οικονομίες για την ερευνητική και συνολικά την εκπαιδευτική ενασχόλησή τους.

Ε.Λ.Κ.Ε. αναφέρεται και από μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας ως βασική αίτια διοικητικών προβλημάτων και ακαμψιών (βλ. Μπουμπούκα, 2006).

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η συλλογή και επεξεργασία στοιχείων, που επιχειρήσαμε εδώ, για τη δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης συνδέεται άμεσα με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δημόσιο χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Η εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η φοίτηση σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή συνεπάγονται υψηλές ιδιωτικές δαπάνες, ιδιαίτερα για τις φτωχότερες οικογένειες και τις οικογένειες των αγροτικών περιοχών.
- Καταγράφεται αύξηση των ενισχυτικών μαθημάτων σε ιδιωτικά φροντιστήρια για τους φοιτητές κυρίως της νομικής, της ιατρικής, των πολυτεχνικών σχολών και των οικονομικών σπουδών.
- Αν και καταγράφεται αύξηση των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.) κατά την περίοδο 1993-2002, η Ελλάδα κατέχει την τελευταία θέση στην Ε.Ε.-15.
- Η Ελλάδα αφιερώνει μικρότερο ποσοστό του Α.Ε.Π. της στην εκπαίδευση σε σχέση με το επίπεδο της ευημερίας της. Χώρες με το ίδιο περίπου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. δαπανούν πολύ μεγαλύτερα ποσοστά του Α.Ε.Π. τους στην εκπαίδευση (π.χ. Πορτογαλία, Μάλτα, Σλοβενία, Κύπρος).
- Η Ελλάδα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε.-15 όσον αφορά τις δαπάνες για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- Η Ελλάδα δαπανά το μικρότερο ποσοστό του Α.Ε.Π. για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ε.Ε.-15.
- Η θέση της Ελλάδας στην Ε.Ε.-15 όσον αφορά τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σχετικά πολύ καλύτερη με την αντίστοιχη για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια. Η χώρα μας καταλαμβάνει την έκτη

θέση δαπανώντας ποσοστό 1,28% του Α.Ε.Π. για την τριτοβάθμια εκπαίδευση όταν ο μέσος όρος της Ε.Ε.-15 είναι 1,15% (στοιχεία 2002).

- Η συμμετοχή των δαπανών για την εκπαίδευση στον κρατικό προϋπολογισμό κατατάσσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση της Ε.Ε.-15 (στοιχεία 2002).
- Η Ελλάδα δαπανά ετησίως ανά σπουδαστή, σε σχέση με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., το μικρότερο ποσοστό στην Ε.Ε.-15 τόσο στην τριτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Το ύψος της χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν αποτελεί επαρκή παράγοντα για τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων σπουδών, αφού ο τρόπος διαχείρισης των πόρων μπορεί να λειτουργεί προς αντίθετη κατεύθυνση.
- Η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, το οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης της Ελλάδας στη βάση των κατασκευών και των υποδομών, καθώς και η δημογραφική γήρανση συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του μεριδίου των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση στο σύνολο του κρατικού προϋπολογισμού, παρά το θετικό ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης (στοιχεία 2002-2006).
- Το μερίδιο των δαπανών για εκπαίδευση και κατάρτιση στο σύνολο του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων παρουσιάζει αύξηση την περίοδο 2001-2006 (από 10,8% το 1999 αυξήθηκε σε 14,5% το 2006). Αντίθετα, υποχώρηση παρουσιάζει το ήδη ισχνό μερίδιο για την έρευνα και την τεχνολογία (από 1,4% το 1999 μειώθηκε σε 0,9% το 2006).
- Η ανάλυση των δαπανών του προϋπολογισμού του 2006 αναδεικνύει ένα διττό παράδοξο. Οι δαπάνες για την εκπαίδευση Ελληνοπαιδών στο εξωτερικό, για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις

εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, για την Ακαδημία Αθηνών, για τις βιβλιοθήκες και τα ιστορικά αρχεία, για τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και Ενηλίκων καθώς και για τη Διεύθυνση Σχολών Εκπαίδευσης Διδακτικού Προσωπικού φτάνουν μόλις στο 74,5% των πόρων που διατίθενται για τη Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων. Οι δαπάνες για την οικονομική ενίσχυση φοιτητών, τη φοιτητική μέριμνα και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών δεν υπερβαίνουν το 5% των συνολικών δαπανών για τον πανεπιστημιακό τομέα. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τη διεξαγωγή των Πανελλήνιων Εξετάσεων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δαπανώνται χρήματα που αντιστοιχούν στο 50% των συνολικών δαπανών για την οικονομική ενίσχυση των φοιτητών, τη φοιτητική μέριμνα και το Ι.Κ.Υ. (δαπάνες πανεπιστημιακού τομέα).

- Οι βασικές μισθολογικές απολαβές των πανεπιστημιακών δασκάλων υπολείπονται των απολαβών που έχουν οι διδάσκοντες εκκλησιαστικών σχολών και οι βοηθοί επίσκοποι.
- Η διοικητική οργάνωση των οικονομικών υπηρεσιών των πανεπιστημίων εξαρτάται από το μέγεθος των πανεπιστημίων και τις συνολικές στρατηγικές αναβάθμισης και ανάπτυξης των τελευταίων.
- Παρουσιάζονται ελλείψεις διοικητικού προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής (έλλειψη υπολογιστών, μη ολοκληρωμένη μηχανογράφηση).
- Καταγράφονται ιδιαίτερες αδυναμίες στην εκμετάλλευση των περιουσιακών στοιχείων των πανεπιστημίων λόγω νομικών ακαμψιών και προληπτικού οικονομικού ελέγχου με συνέπεια χρονικές καθυστερήσεις και απώλεια σημαντικών προσόδων.

- Θετικά κρίνεται η τάση ενίσχυσης της αναβάθμισης των υπολογιστικών συστημάτων αρκετών πανεπιστημίων και η διευκόλυνση διοικητικών εργασιών μέσω του διαδικτύου.
- Θετική κρίνεται και η σύσταση εταιρειών αξιοποίησης της ακίνητης περιουσίας των πανεπιστημίων, ωστόσο απαιτούνται συμπληρωματικές πολιτικές (βελτίωση θεσμικού πλαισίου) για την εκπλήρωση της αποστολής τους.
- Οι Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας συμβάλλουν σημαντικά στην ερευνητική δραστηριότητα των πανεπιστημίων και στην εν γένει λειτουργία τους. Η ευελιξία στη διαχείρισή τους, η νομική ασάφεια στη σύστασή τους, καθώς και η υποχρηματοδότηση λειτουργικών αναγκών των πανεπιστημίων συντελούν στη χρήση πόρων των Ε.Λ.Κ.Ε. για κάλυψη λειτουργικών αναγκών. Η πρακτική αυτή νομικά κρίνεται ως «οριακή» και συνεπάγεται εμπλοκή μελών των πανεπιστημίων σε δικαστικές περιπέτειες, με τελικό αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της εμπιστοσύνης εντός της πανεπιστημιακής κοινότητας και τη μείωση του κύρους του πανεπιστημίου στην ευρύτερη κοινωνία.
- Η ολοένα αυξανόμενη εξάρτηση των πανεπιστημίων από τους κοινοτικούς πόρους εξασφαλίζει ταυτόχρονα ένα αυστηρό πλαίσιο διαχείρισης των πόρων, ωστόσο επιβαρύνει τους επιστημονικούς υπευθύνους των ερευνητικών έργων με αυξημένο φόρτο εργασίας.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Αύξηση των δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη βάση μακροπρόθεσμου στρατηγικού προγράμματος (καθορισμός στρατηγικής, στόχων, μέσων και ενεργειών).
- Σύνδεση της εξέλιξης των δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (και συνολικά για την εκπαίδευση) με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. και την αύξηση του κρατικού προϋπολογισμού.
- Λειτουργία συστήματος αξιολόγησης των δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στη βάση συγκεκριμένων οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων (αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, ενίσχυση ευκαιριών για μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες).
- Μελέτη της κοινωνικής διάστασης της εκπαίδευσης και συνυπολογισμός των κοινωνικών επιπτώσεων στη χρηματοδότηση και των τριών εκπαιδευτικών βαθμίδων (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια).
- Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης στα πανεπιστήμια στη βάση δύο κριτηρίων: της κάλυψης λειτουργικών αναγκών και της επίτευξης ερευνητικού και κοινωνικού έργου. Ένα μέρος χρηματοδότησης που θα εξαρτάται από την επίτευξη συγκεκριμένων ερευνητικών (π.χ. συμμετοχή στη διεθνή έρευνα, δημοσιεύσεις) και κοινωνικών αποτελεσμάτων (π.χ. διευκόλυνση πρόσβασης φοιτητών σε απομακρυσμένες περιοχές της χώρας, δημιουργία κέντρων πολιτισμού σε κοινότητες υπό μααρασμό) θα επιτρέψει την άμιλλα μεταξύ των πανεπιστημίων και θα εξυπηρετήσει το στόχο της αντιμετώπισης κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών της χώρας μας.
- Εξοικονόμηση πόρων για την εκπαίδευση από τον εξορθολογισμό του προϋπολογισμού του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Η επανεξέταση του συστήματος εισαγωγής

στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η μεταφορά της υποχρέωσης μισθοδοσίας των κληρικών στην αυτοδιοικούμενη Εκκλησία θα συμβάλουν στην εξοικονόμηση πόρων για την αντιμετώπιση των λειτουργικών αναγκών των πανεπιστημίων (και συνολικά του εκπαιδευτικού συστήματος).

- Εξασφάλιση αξιοπρεπών και ελκυστικών μισθολογικών απολαβών για τους πανεπιστημιακούς δασκάλους και ερευνητές.
- Δημιουργία συστήματος παροχής υποτροφιών στους φοιτητές με οικονομικές και κοινωνικές δυσχέρειες. Το σύστημα αυτό προτείνεται να είναι ενιαίο για όλα τα πανεπιστήμια της χώρας στη βάση ενιαίων κριτηρίων επιλογής των υπό στήριξη φοιτητών. Η διαχείριση των υποτροφιών θα μπορούσε να ανατεθεί σε ένα διοικητικά ανεξάρτητο Ταμείο Υποτροφιών σε κάθε Α.Ε.Ι., το οποίο θα συγκεντρώνει και θα διαχειρίζεται το σύνολο των σχετικών πόρων (δωρεές, κληροδοτήματα, πόροι από επιχειρήσεις και οργανισμούς κ.ά.) με κύριο μέλημα το ύψος των υποτροφιών να είναι επαρκές για την αξιοπρεπή διαβίωση.
- Άμεση κάλυψη των ελλείψεων σε διοικητικό και οικονομικό προσωπικό στις αντίστοιχες υπηρεσίες των πανεπιστημίων. Αξιολόγηση της πρότασης για την εισαγωγή managers στα ελληνικά πανεπιστήμια υπό την εποπτεία του εκλεγμένου αρμόδιου Αντιπρύτανη και της Συγκλήτου.
- Εξάλειψη των νομικών ασαφειών και εκκρεμοτήτων όσον αφορά τη διαχείριση των κληροδοτημάτων.
- Διευκρίνιση του νομικού χαρακτήρα των Επιτροπών Ερευνών των Ε.Λ.Κ.Ε. στα πανεπιστήμια, ώστε να αποφεύγονται οι δικαστικές εμπλοκές των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας όπως και πλήγματα στο κύρος του ελληνικού πανεπιστημίου. Προτείνεται ωστόσο η επίτευξη της αναγκαίας ευελιξίας στη

βάση συγκεκριμένου πλαισίου αρχών και κανόνων για την εξασφάλιση διαφάνειας και χρηστής διοίκησης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αντωνίνης, Μ. & Τσακλόγλου Π. (2000). «Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα», *Μελέτες Οικονομικής Πολιτικής*, τεύχος 5, σσ. 149-179.

Γ.Γ.Ε.Τ. (1998). «Η έρευνα στην Ελλάδα 1994-1998» (www.gsrt.gr).

Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (2006), «Παροχή οδηγιών για την υλοποίηση εισοδηματικής πολιτικής έτους 2006», *Έγγραφο αρ. πρωτ. Οικ. 2/12412/0022 της 3ης Μαρτίου 2006*.

Ε.Σ.Υ.Ε. (2005). «Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2004/2005», *Δελτίο Τύπου* 21.11.2005, www.statistics.gr

ΚΑ/679/22.8.96. «Τροποποίηση και αντικατάσταση της απόφασης με αρ. Β1/819: Σύσταση Ειδικών Λογαριασμών για τη χρηματοδότηση Ερευνητικών Έργων και σχετικών Υπηρεσιών ή δραστηριοτήτων που εκτελούνται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ή Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Χώρας», ΦΕΚ 826Β, 10 Σεπτεμβρίου 1996.

Μητράκος, Θ. & Τσακλόγλου, Π. (1998). «Μεταβολές στη συνολική ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα μετά τη μεταπολίτευση», *Discussion Paper No 97*, Ο.Π.Α. — Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Μπουμπούκα, Α. (2006). «Ανοικτοί (ειδικοί) λογαριασμοί στα πανεπιστήμια», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 2/4/2006.

Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (1985). «Γνωμοδότηση 322/1985 για τη σύσταση ειδικού λογαριασμού και επιτροπής έρευνας σε Α.Ε.Ι. – Μη σύσταση αυτοτελούς ΝΠΔΔ» (www.dsanet.gr, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών).

Νόμος 1268/1982 «Δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» (ΦΕΚ 87Α, 16/7/1982).

Νόμος 2083/1992 «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης» (ΦΕΚ 159Α, 21/9/1992).

Ντέτσικας, Γ. (2005). «Διοίκηση & Διαχείριση Έργων μέσω του Ειδικού Λογαριασμού Έρευνας», Εισήγηση στο Διήμερο Έρευνας & Τεχνολογίας της Γ.Γ.Ε.Τ. (23-24/5/2005), <http://ee.admin.uoi.gr/gget-2imero/Παρουσίαση-Ντέτσικας.ppt>

Παπαματθαίου, Μ. (2006). «Εξέγερση στα ΑΕΙ για τα κονδύλια», *Το Βήμα*, 11/3/2006.

Πελαγίδης, Θ. & Μητσόπουλος, Μ. (2006). *Ανάλυση της ελληνικής οικονομίας. Η προσοδοθηρία και οι μεταρρυθμίσεις*, Παπαζήσης: Αθήνα.

Προεδρικό Διάταγμα 432/1981 «Περί συστάσεων Ειδικών Λογαριασμών αξιοποίησεως κονδυλίων για την εκτέλεση ερευνητικών έργων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Χώρας».

Το Καποδιστριακό (φύλλα: 15/5/2003, 15/7/2004, 1/10/2004, 15/3/2005, 15/3/2006, 15/1/2006), <http://kapodistriako.uoa.gr>

Τρίγκα, Ν. (2005). «Τα ακριβά και τα φθηνά πανεπιστήμια», *Το Βήμα της Κυριακής*, 27/2/2005.

Τρίγκα, Ν. (2003). «Φθηνότερη η Λωζάννη από την Κοζάνη», *Το Βήμα της Κυριακής*, 2/11/2003.

Τρίγκα, Ν. & Καραγιάννης, Ν. (2005). «Θα πληρώσουμε 2 δις. για τη δωρεάν Παιδεία», *Το Βήμα της Κυριακής*, 11/9/2005.

Φυντανίδου, Έ. (2006). «Δουλεύουμε για φροντιστήρια και διασκέδαση», *Το Βήμα της Κυριακής*, 19/3/2006.

Χρυσάκης, Μ. (2003). «Χρηματοδοτικές εισροές για επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στα ΑΕΙ: Ποσοτικές διαστάσεις και διαπανεπιστημιακές διαφοροποιήσεις», *Πανεπιστήμιο*, τεύχος 6, σσ. 3-35.

ΥΠΕΠΘ (2006α). *Δελτίο Τύπου της 23ης Μαρτίου 2006*, www.ypepth.gr

ΥΠΕΠΘ (2006β). *Δελτίο Τύπου της 17ης Φεβρουαρίου 2006*, www.ypepth.gr

Ψαχαρόπουλος, Γ. (1999). *Οικονομική της εκπαίδευσης*, Παπαζήσης: Αθήνα (2η έκδοση).

Ξενόγλωσση

European Commission (2003), *Statistical annex of European Economy. Spring 2003*, ECFIN/156/2003-EN.

Frank, S. (2006a). “R & D Expenditure in the European Union”, *Statistics in focus 6/2006*, Eurostat.

Frank, S. (2006b). “Government budget appropriations or outlays allocated to R&D (GBAORD)”, *Statistics in focus 5/2006*, Eurostat.

Frank, S. (2005a). “R & D Expenditure in the European Union”, *Statistics in focus 2/2005*, Eurostat.

Frank, S. (2005b). “R & D and internationalisation”, *Statistics in focus 7/2005*, Eurostat.

Kanellopoulos, C. & Psacharopoulos, G. (1997). “Private education expenditure in a ‘free education’ country: The case of Greece”, *International Journal of Educational Development*, 17 (1), pp. 73-81.

OECD (2005). *Education at a Glance 2005*, OECD: Paris.

OECD (2005). *Factbook 2005*, OECD: Paris.

OECD (2002). *Frascati Manual. The measurement of scientific and technological activities*, OECD: Paris.

Panaretos, J. (1995). “Educational Policy Review. Background report to OECD on education”, <http://stat-athens.aueb.gr/~jpan/oecd-background-report.html>

Psacharopoulos, G. & Papakonstantinou, G. (2004). “The real university in a ‘free’ higher education country”, *Economics of Education Review*, 24, pp. 103-108.

Schmidt, P. (2005). “Spending on tertiary education in Europe in 2002”, *Statistics in focus 18/2005*, Eurostat.

Schmidt, P. (2003). "Public expenditure on education in the EU in 1999", *Statistics in focus 22/2003*, Eurostat.

Διευθύνσεις διαδικτύου

Eurostat	http://epp.eurostat.ec.eu.int
Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας	www.gsrt.gr
Γενικό Λογιστήριο του Κράτους	www.mof-glk.gr
Δ.Σ.Α. – Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών	www.dsnet.gr
Ελληνικός Κόμβος Πληροφόρησης για Έρευνα και Καινοτομία	www.cordis.lu/greece
Επιτροπή Ερευνών Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών	http://elke.aua.gr
Επιτροπή Ερευνών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων	http://ee.admin.uoi.gr
Ε.Σ.Υ.Ε.	www.statistics.gr
Ινστιτούτο Στατιστικής Ο.Π.Α.	http://stat-athens.aueb.gr
Ο.Ο.Σ.Α.	www.oecd.org
Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.)	www.uoa.gr
Περιοδικό <i>Το Καποδιστριακό</i> (Ε.Κ.Π.Α.)	http://kapodistriako.uoa.gr
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων	www.ypepth.gr